

ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΣΧΗΜΑΤΑΡΙΟΥ
PROJECTA' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΘΕΑΤΡΟ

Καθηγητής : Χρήστου Χρήστος

Σχολικό έτος 2016-2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Είδη θεάτρου.....σελ.3-9
Μουσική- ενδυμασία- σκηνικά θεάτρου.....σελ.10-24
Αρχιτεκτονική και υλικοτεχνικές υποδομές.....σελ.25- 30
Αρχαίοι Έλληνες που πρόσφεραν στο θέατρο.....σελ.30-40
Ιστορική Εξέλιξη θεάτρου.....σελ.41-48
Θέατρο και κοινωνία.....σελ.49-50
Βιβλιογραφία.....σελ.51-52

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ :

Χρήστου Ορφέας	}	μουσική- ενδυμασία-σκηνικά
Χρήστου Θεόδωρος		
Στέρπη Γεωργία		
Τερζάκη Ανθή	}	αρχιτεκτονική και υλικοτεχνικές κατασκευές
Χαρσντίπ Μπέινς		
Τσιαχρή Σοφία		
Φράνγκου Αλόντρα		
Σαμαράς Αλέξανδρος	}	είδη θεάτρου
Μπανούτας Κων/νος		
Σαράφογλου Γιάννης		
Μπερτσιμά Έλενα	}	αρχαίοι Έλληνες που προσέφεραν στο θέατρο
Πολυχρονόπουλος Κάρολος		
Πάιο Αλεξάνδρα	}	εξέλιξη θεάτρου- επιρροή στη κοινωνία
Στούκου Αναστασία		
Τσέλιου Μαρίνα		
Στάμου Θεοδώρα		

ΕΙΔΗ ΘΕΑΤΡΟΥ

• Τραγωδία

Η τραγωδία είναι δραματικό είδος ποιητικού λόγου που εμφανίστηκε στην Αρχαία Ελλάδα.

Σύμφωνα με τους Vernant–Naquet η τραγωδία είναι πρωτότυπο λογοτεχνικό είδος με τους δικούς του κανόνες και τα δικά του γνωρίσματα. Εγκαινιάζει έναν καινούριο τύπο θεάματος μέσα στο σύστημα των δημόσιων γιορτών της πόλης και ως ιδιαίτερη μορφή έκφρασης, φανερώνει άγνωστες ως τότε πλευρές της ανθρώπινης εμπειρίας, σημαδεύει έναν σταθμό στη διαμόρφωση του εσωτερικού ανθρώπου, του υπεύθυνου υποκειμένου. Τραγικό είδος, τραγική παράσταση, τραγικός άνθρωπος: και ως προς τις τρεις αυτές πλευρές του, το φαινόμενο παρουσιάζεται με αποκλειστικά δικά του γνωρίσματα.

Τα μέρη της τραγωδίας κατά ποσόν

- Πρόλογος: διακριτό τμήμα της τραγωδίας, πριν από την πάροδο του χορού, που εισάγει κυρίως τον θεατή στην υπόθεση του δράματος.
- Πάροδος: το πρώτο χορικό που τραγουδά ο χορός.
- Επεισόδιο: διακριτό μέρος της τραγωδίας που εκτυλίσσεται ανάμεσα σε δύο χορικά.
- Στάσιμον: Τραγούδι του χορού, χωρίς όμως αναπαιστούς και τροχάιους.
- Έξοδος: διακριτό τμήμα της τραγωδίας, μετά το οποίο δεν υπάρχει χορικό.
- Κομμός: θρήνος που εκτελείται από τον χορό και τους υποκριτές μαζί.

• Κωμωδία

Με τον όρο κωμωδία χαρακτηρίζεται κάθε έργο που έχει ως σκοπό να διασκεδάσει μέσω κάποιου χιουμοριστικού θέματος. Η ακαδημαϊκή της έννοια, επηρεασμένη από το αρχαίο ελληνικό θέατρο, είναι συνήθως διαφορετική και συνυφασμένη με την σατιρική κωμωδία πολιτικού θέματος. Η επιρροή της κωμωδίας μπορεί να είναι σημαντική σε κοινωνικό επίπεδο. Για παράδειγμα, η Δημοκρατία της Αρχαίας Αθήνας ενισχύθηκε μέσω έργων κωμωδίας που είχαν ως μέσο τη σάτιρα για να διακωμωδήσουν αρνητικά στοιχεία της κοινότητας.

Ο ρόλος της κωμωδίας μπορεί να είναι περιορισμένος ως όργανο διασκέδασης και εκτόνωσης του άγχους για τους αποδέκτες της, αλλά έχει παρατηρηθεί η επιρροή της σε άλλα επίπεδα της κοινωνίας.

• Δράμα

Το δράμα αποτελεί είδος της αρχαίας ελληνικής ποίησης το οποίο συνθέτει στοιχεία από τα δύο είδη που προηγούνται χρονικά, το έπος και τη λυρική ποίηση.

Η λέξη «δράμα» στην νέα ελληνική γλώσσα σημαίνει δυσάρεστο γεγονός ή ανεπιθύμητη κατάσταση.

Όσον αφορά στον αρχαιοελληνικό πολιτισμό, η λέξη έχει εντελώς διαφορετική σημασία. Ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα δράω-ω, επομένως σημαίνει το είδος της ποίησης που συνοδεύεται από αναπαράσταση των πράξεων που περιγράφει (σε αντιδιαστολή με το έπος και τη λυρική ποίηση).

Το δράμα είναι δημιούργημα του ελληνικού πνεύματος. Γεννήθηκε και αναπτύχθηκε στην Αττική από τις γιορτές που γίνονταν προς τιμήν του θεού Διονύσου, οι οποίες πρόσφεραν σ' αυτό πολλά δραματικά στοιχεία (τα δρώμενα). Ξεκίνησε από το αρχικό άσμα, το διθύραμβο, που τραγουδούσαν κατά τη λατρεία του θεού Διονύσου και το συνόδευαν με αυλό και ορχηστρικές ή μιμητικές κινήσεις. Το διθύραμβο, που αρχικά δεν είχε ρυθμό, τον κατέστησε τεχνικό ο ποιητής Αρίωνας ο Μηθυμναίος. Μετά την τελειοποίησή του από τον Λάσο τον Ερμιονέα, ο φιλόμουσος τύραννος των Αθηνών Πεισίστρατος τον εισήγαγε στις μεγαλόπρεπες εορτές που ο ίδιος καθιέρωσε, στα Μεγάλα Διονύσια.

Μουσικό θέατρο(μουσικοθεατρικά είδη)

• Όπερα

Το σοβαρότερο είδος λυρικού θεάτρου.Εμφανίστηκε στα τέλη του 16ου αιώνα στην Ιταλία και κορυφώθηκε τον 19ο αιώνα. Απαρτίζεται από το λιμπρέτο (συνήθως έμμετρο δραματικό κείμενο) και τη μουσική σύνθεση.

Η όπερα αποτελεί μουσικό θεατρικό είδος, είναι δηλαδή μουσική σύνθεση που περιλαμβάνει συγχρόνως και σκηνική δράση. Οι διάλογοι των ηθοποιών της όπερας αποδίδονται με τη μορφή τραγουδιού ενώ η θεατρική παράσταση εκτυλίσσεται παρουσία ενός μουσικού συνόλου. Ως είδος θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα μουσικά επιτεύγματα του Δυτικού πολιτισμού και παραμένει ένα από τα πιο δημοφιλή μουσικά είδη.

Ο όρος όπερα είναι ο πληθυντικός του λατινικού orus που σημαίνει το έργο, δηλώνοντας έτσι την ενσωμάτωση στην όπερα πολλών καλλιτεχνικών ειδών όπως η μουσική, το θέατρο, ο χορός και η σκηνογραφία. Αποδίδεται συχνά στα ελληνικά και ως μελόδραμα, αν και ο όρος αυτός είναι ευρύτερος. Όπερα ονομάζεται επίσης το θέατρο που φιλοξενεί τις παραστάσεις.

Η ποίηση της όπερας ή οι διάλογοι που αναδεικνύουν την πλοκή, αποτελεί το αποκαλούμενο λιμπρέτο (libretto), το οποίο ανάλογα με το είδος της όπερας μπορεί να είναι σοβαρό ή περισσότερο κωμικό. Υπάρχει γενικά διχογνωμία σχετικά με το αν το λιμπρέτο ή η μουσική είναι το σημαντικότερο στοιχείο σε μια όπερα. Η μουσική είναι τις περισσότερες φορές συνεχής και έχει ως απώτερο στόχο τη δραματοποίηση των δρώμενων στη σκηνή.

• Οπερέτα

Ελαφρύτερο είδος λυρικού θεάτρου που αναπτύχθηκε παράλληλη με την όπερα, αρχικά στη Βιέννη, Βερολίνο και αλλού, και συχνά περιλαμβάνει κομμάτια πρόζας

Η Οπερέτα είναι ένα διεθνές θεατρικό είδος όπερας σε μικρότερη, απλούστερη και ελαφριά απόδοση με περισσότερο κωμικό χαρακτήρα, της οποίας ένα μεγάλο μέρος είναι πρόζα. Στην ελληνική αποδόθηκε με τον όρο «Μελοδραμάτιο» (υποκοριστικό του Μελοδράματος), που όμως δεν καθιερώθηκε.

Ως θεατρικό είδος πρωτοεμφανίστηκε στη Γαλλία της οποίας δημιουργός φέρεται ο Ιάκωβος Όφενμπαχ. Από την Γαλλική οπερέτα δημιουργήθηκε η Βιεννέζικη (Γερμανική) που αναδείχθηκε ιδιαίτερα από τον Γιόχαν Στράους τον νεότερο, κύριο χαρακτηριστικό της οποίας πλέον είναι το βαλς.

• Μιούζικαλ

Είδος που κορυφώθηκε τον 20ό αιώνα, με εξαιρετική ανταπόκριση του θεατρικού και, αργότερα, του κινηματογραφικού κοινού. Θεωρείται «ελαφρό» μουσικό έργο, όπου το κείμενο, η μουσική και η σκηνική δράση είναι απολύτως εξαρτώμενα και αλληλένδετα.

Το μιούζικαλ είναι ένα είδος θεάτρου που περιλαμβάνει τραγούδια, διαλόγους (πρόζα) και χορό. Είναι ένας τρόπος να ειπωθεί μια ιστορία και να εκφραστεί το συναισθηματικό περιεχόμενό της, δηλαδή το χιούμορ, το πάθος, τον έρωτα, το θυμό και πολλά άλλα. Αυτό επιτυγχάνεται, κινητοποιώντας μέσα από το κείμενο, τη μουσική, την κίνηση καθώς και τις τεχνικές πτυχές της ψυχαγωγίας, όπως π.χ. τα οπτικά εφέ, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα ενιαίο σύνολο από το οποίο καμία από τις τέχνες που περιλαμβάνει να μην ξεχωρίζει από την άλλη με κανένα τρόπο. Παρ' όλο που το μιούζικαλ καλύπτεται από άλλες θεατρικές μορφές όπως η όπερα, αυτή η ιδιαιτερότητα να έχει ίση αντιμετώπιση και να δίνει την ίδια σοβαρότητα σε όλες τις τέχνες που το αποτελούν, δίνει στο είδος έναν άλλο χαρακτήρα, ένα χαρακτήρα που αναγνωρίζεται ως το μουσικό θέατρο.

• Μπαλέτο

Το μπαλέτο είναι είδος χορού, με καταγωγή από την Ιταλία του 15ου αιώνα, το οποίο αργότερα εξελίχθηκε στη σκηνική του μορφή, κυρίως στη Γαλλία και τη Ρωσία. Στην πρώιμη μορφή του απουσίαζε η χρήση σκηνικών και λάμβανε χώρα σε μεγάλες αίθουσες συναθροίσεων, όπου οι θεατές καταλάμβαναν τις θέσεις μπροστά και εκατέρωθεν της σκηνής. Έκτοτε έχει εξελιχθεί σε είδος χορού υψηλών τεχνικών απαιτήσεων, με δική του ορολογία και δομική σύσταση. Η μουσική συνοδεία είναι κατά κύριο λόγο από το ρεπερτόριο της κλασικής μουσικής, ενώ πολλοί συνθέτες έχουν γράψει μουσική ειδικά γι' αυτόν τον σκοπό. Το μπαλέτο διδάσκεται σε σχολές ανά τον κόσμο, σε καθεμία από τις οποίες εναποτίθενται στοιχεία του πολιτισμού και της ιδιοσυγκρασίας του κάθε λαού. Ο χορός αυτός κάθε αυτός καθορίζεται στα βήματα και τις κινήσεις του, ως μέρος μιας διεργασίας που ονομάζεται χορογραφία, η οποία με τη σειρά της εκτελείται από επαγγελματίες του χώρου και περιλαμβάνει άλλες μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης, όπως την ηθοποιία και τη μιμητική. Θεωρείται μία από τις πλέον υψηλόβαθμες τέχνες, που απαιτεί πολυετή εξάσκηση ώστε να φτάσει κανείς σε επαγγελματικό επίπεδο. Η πιο γνωστή και δημοφιλής απόχρωση του μπαλέτου είναι αυτή που αναπτύχθηκε την εποχή του Ρομαντισμού (το λεγόμενο Ballet blanc = λευκό μπαλέτο), κατά την οποία το βάρος πέφτει στην κορυφαία του χορού (τη λεγόμενη πρίμα μπαλαρίνα), που ως πρωταγωνιστικός ρόλος αποκλείει την ανάδειξη σχεδόν όλων των άλλων• καλείται να εκτελέσει δύσκολες τεχνικές, που περιλαμβάνουν κατακόρυφη κίνηση στηριζόμενη στα δάκτυλα του ποδιού (en pointe), πιρουέτες και λοιπές ακροβατικές κινήσεις δεξιοτεχνίας, ενώ έχει καθιερωθεί η ένδυσή της με τη λεγόμενη γαλλική τούτου (κοντό φόρεμα από λευκό τούλι που αφήνει εκτεθειμένους τους μηρούς και επιτρέπει έτσι την ελευθερία κινήσεων). Η εξέλιξη του μπαλέτου περιλαμβάνει τα είδη του εξπρεσιονιστικού και νεοκλασικού μπαλέτου, αλλά και στοιχεία του σύγχρονου χορού.

- **Θέατρο σκιών**

Το θέατρο σκιών είναι ένα από τα αρχαιότερα είδη θεατρικού θεάματος.

Το θέατρο σκιών παίζεται κυρίως με ημιδιαφανείς ζωγραφισμένες εικόνες συνήθως πάνω σε χαρτί αλλά και σε δέρμα και σε άλλα ημιδιάφανα υλικά, τις λεγόμενες φιγούρες. Ο καραγκιοζοπαίχτης χειρίζεται τις φιγούρες μπροστά από μία άσπρη οθόνη, συνήθως ένα τεντωμένο άσπρο σεντόνι (μπερντές), που φωτίζεται από πίσω. Έτσι ο θεατής ξεχωρίζει εύκολα τα περιγράμματα των εικόνων ή ανάλογα την κατασκευή τους ξεχωρίζει και τα χρώματα.

Για την διαχείριση των φιγούρων χρειάζεται ειδικές λαβίδες που είναι επάνω σε καίρια σημεία και προσφέρουν την αίσθηση της ευλυγισίας και της ζωντάνιας. Πολλές φορές η παράσταση συνοδεύεται από μουσικά από ζωντανή ορχήστρα για να γίνει πιο ωραία.

- **Μιούζικ χωλ:**

Είδος θεάματος που άνθησε το 19ο αιώνα. Προήλθε από τα «τραγούδια της παρέας» στα καπηλειά και τα «καφέ σαντάν». Πρόκειται για μεικτό θέαμα από τραγούδια, χορούς, νούμερα με τη μορφή μιας μικρής θεατρικής ιστορίας, ταχυδακτυλουργικές επιδείξεις, αισθησιακές παρουσίες κ.ά.

- **Βαριετέ:**

Θέατρο ποικιλιών, από τη λέξη variety. Εξέλιξη του μιούζικ χωλ, όταν τα χωριστά τραπεζάκια αντικαταστάθηκαν από κανονικά καθίσματα θεάτρου. Το πρόγραμμα συμπεριλάμβανε μπαλέτα και εντυπωσιακά θεάματα, σύντομες σκηνές από έργα πρόζας, και το περίτεχνο αποτέλεσμα απείχε πολύ από το απλό, στιβαρό χιούμορ του παλιού μιούζικ χωλ.

- **Βωντβίλ** (γαλ. Vaudeville):

ελαφρό γαλλικό είδος θεάτρου, που άνθησε κυρίως το 19ο αιώνα. Μουσική κωμωδία όπου το κωμικό στοιχείο προκύπτει από φάρσες, παρανοήσεις, συμπτώσεις, πνευματώδεις συζητήσεις και συνοδεύεται από τραγούδια που σχετίζονται ποικιλοτρόπως με την υπόθεση του έργου. Θεωρείται πρότυπο του ελληνικού κωμειδουλίου.

Σύνθετα θεάματα

- **Παντομίμα**

Η Παντομίμα είναι ένα είδος θεατρικής τέχνης, όπου μέσα απ 'τις κινήσεις, τους μορφασμούς, τις χειρονομίες εκφραζόμαστε χωρίς εκφωνούμενο λόγο. Είναι η τέχνη, που μεταφράζει και αποδίδει με τον αμεσότερο τρόπο τα συναισθήματα μας και τις παρορμήσεις μας.

Επιθεώρηση (θέατρο)

Η Επιθεώρηση είναι είδος θεατρικής τέχνης που δημιουργήθηκε στην Ελλάδα το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα. Χαρακτηρίζεται από εναλλαγές πράξεων δηλαδή αλλεπάλληλων σκηνών μουσικής, τραγουδιού, χορού, διαλόγων, μπαλέτου κλπ. Τα κυρίαρχα στοιχεία της είναι ο κωμικός λόγος, η σάτιρα, ο αναχρονισμός και η αμφισβήτηση της πολιτικής και κοινωνικής επικαιρότητας.

Ελληνικά είδη

- **Αρχαία Ελληνική τραγωδία και κωμωδία**
- **Ο Καραγκιόζης**
- **Το κωμειδύλλιο:** η «μετ' ασμάτων ελαφρά κωμωδία», είδος μουσικού θεάτρου που αναπτύχθηκε τον 19ο αιώνα, με ελληνοκεντρικά θέματα που παρουσιάζουν κυρίως ήθη και έθιμα από τους λαϊκούς ανθρώπους της επαρχίας.
- **Ελληνικό Μελόδραμα**

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ:

Η χρήση της μουσικής στο θέατρο είναι πολυεπίπεδη .Στην ιστορία του θεάτρου συναντώνται δραματικές φόρμες, όπως η όπερα ή τα μουσικά μέρη της αρχαίας τραγωδίας (π.χ. μέσα από τα χορικά), όπου η μουσική είναι μέρος της ίδιας της δομής του έργου.

Η μουσική στο θέατρο αναφέρεται σε ένα ευρύ φάσμα της μουσικής που συνθέτεται και συνδυάζονται στις διάφορες περιστάσεις σε θεατρικές παραστάσεις.

Με τον όρο Σκηνική Μουσική αναφέρεται η πρωτότυπη μουσική σύνθεση ή η επιλογή της μουσικής- επιμέλεια μουσικής- που συμπληρώνει την παράσταση με τρόπο υποδηλωτικό, αφηγηματικό, περιγραφικό. Πολλοί συνθέτες έχουν γράψει μουσική για θέατρο (π.χ. Χατζιδάκις, Θεοδωράκης, Ξαρχάκος κ.α).

Ανά την ιστορία – ανά τον κόσμο

- ✓ Υπήρξαν προσπάθειες αναβίωσης του αρχαίου ελληνικού θεάτρου από την Αναγέννηση ως την σύγχρονη εποχή . Συνθέτες όπως ο Andrea Gabrieli και Mendelssohn και Vaughan Williams έχουν συνθέσει χορική μουσική για παραγωγές έργων του Σοφοκλή , Αριστοφάνη και άλλων.
- ✓ Στα τέλη του 16^{ου} αιώνα στη Φλωρεντία , υπήρξαν προσπάθειες για αναβιώσουν το αρχαιοελληνικό θέατρο
- ✓ Το παραδοσιακό θέατρο (δυτικές περιοχές) από πάντα ανέπτυξε τον χορό ,την μουσική, το τραγούδι
- ✓ Τον 16ο και 17ο αιώνα, η θεατρική μουσική παιζόταν κατά τη διάρκεια της δράσης των έργων και ως κομμάτια που παίζονταν μετά την παράσταση

❖ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ → ΤΡΑΓΩΔΙΑ

ΧΟΡΙΚΑ-ΛΥΡΙΚΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Τα λυρικά μέρη:

η πάροδος και τα στάσιμα· γραμμένα σε λυρικά μέτρα συνοδεύονται από μουσική, εκτελούνται από το Χορό του δράματος (γι' αυτό ονομάζονται και χορικά μέρη). Σε ορισμένα δράματα υπάρχουν και οι κομμοί, οι μονωδίες και οι διωδίες των προσώπων του δράματος, που ανήκουν επίσης στα λυρικά μέρη

- Η μουσική των λυρικών, των αδόμενων μερών της τραγωδίας δεν έχει σωθεί από τις τραγωδίες· Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, χρησιμοποιείται από τους τραγικούς ποιητές, ώστε να δημιουργεί πιο έντονα συναισθήματα
- Η μουσική στις αρχαίες παραστάσεις δεν περιοριζόταν στα χορικά στάσιμα, αλλά "επένδυε" και στα επεισόδια, συνοδεύοντας συχνά και τις μονωδίες (δηλαδή, τις "άριες" των υποκριτών).

 Στην αρχαία Ελλάδα, η "χρυσή εποχή" για τη θεατρική μουσική τοποθετείται στις αρχές του 5ου αι.

"Πιο πολλά ήταν τότε τα μέλη από τα μέτρα"..., επιβεβαιώνει κι ο Αριστοτέλης για την "παιδική ηλικία" της Τραγωδίας.

- μέλος (τραγούδι με μουσική)
- Μέτρον (απαγγελία χωρίς μουσική).

Πρόσωπα που ξεχώρισαν

1. Ο Φρύνιχος
2. Ο Σοφοκλής
3. ο Ευριπίδης
4. Ο Αισχύλος
5. Τέρπανδρος, ο Αλκμάνας και άλλοι λυρικοί ποιητές

Στην κλασική εποχή οι βασικοί τρόποι (αρμονίαι) που συνηθίζονταν στη Τραγωδία ήταν τρεις: Ο Φρύγιος, ο Λύδιος κι ο Δώριος

- **Ο Δώριος** (τον είχαν χρησιμοποιήσει ο Τέρπανδρος, ο Αλκμάνας και άλλοι λυρικοί ποιητές, εκατό και διακόσια χρόνια πριν απ' τον Αισχύλο) ήταν αυστηρός και επιβλητικός. Από παλιά, στάθηκε αχώριστος απ' την κιθάρα και τη λύρα. Αυτός, δίχως άλλο, θα δέσποζε στις ηρωικές κι αγέρωχες αισχυλικές τραγωδίες.
- **Ο Φρυγικός τρόπος**: τον έφερε ο Σοφοκλής, παίρνοντας την έμπνευση απ' τις διθυραμβικές ωδές*, που τον είχαν κιόλας καλλιεργήσει. Ήταν οργιαστικός, παθητικός, ενθουσιώδης. Και σαν πιο δυναμικός απ' τους άλλους δύο, ερμήνευε καλύτερα τη θεατρική δράση. Βασικό του όργανο ήταν ο αυλός.
- **Τέλος ο Λυδικός τρόπος**, κληρονομιά της Σαπφώς, ήταν ο πιο λυπητερός απ' όλους και ο πιο νευρωτικός. Τον αγαπούσε ιδιαίτερα ο Ευριπίδης, ο δημιουργός των σαδομαζοχιστικών ηρώων.

ΑΣΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

➤ ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΣ

Είδος της χορικής λυρικής ποίησης με περιεχόμενο που είχε σχέση με τις περιπέτειες του θεού Διονύσου και της λατρείας του. Δημιουργός του διθυράμβου θεωρείτο ο ποιητής Αρίων από την Κόρινθο.

➤ ΕΠΙΠΑΡΟΛΟΣ

Το τραγούδι που τραγουδά ο χορός, όταν επανέρχεται στην ορχήστρα μετά τη μετάστασή του.

➤ ΠΑΡΟΛΟΣ

Το τραγούδι που τραγουδά ο χορός όταν εισέρχεται για πρώτη φορά στην ορχήστρα

➤ ΕΞΟΔΙΟ ΑΣΜΑ

Το άσμα που τραγουδά ο χορός στο τέλος της τραγωδίας, όταν αποχωρεί από την ορχήστρα

➤ ΚΟΜΜΟΣ

Θρηνητικό άσμα που τραγουδούν εναλλάξ ο χορός και τα πρόσωπα επί σκηνής. Μερικές φορές ο κομμός παίρνει τη θέση της παρόδου, όπως στην Ελένη.

➤ ΜΟΝΩΔΙΑ

Τραγούδι που τραγουδά ένας ηθοποιός

➤ ΣΤΑΣΙΜΑ

Λυρικά μέρη της τραγωδίας. Τα τραγούδια του Χορού, όταν έχει πάρει πια τη θέση του στην ορχήστρα. Συνήθως τα στάσιμα αποτελούνταν από στροφές, αντιστροφές και επωδούς.

Υποστηρίζεται ότι τη στροφή την τραγουδούσε το ένα ημιχόριο (δηλαδή ο μισός χορός) κινούμενο προς μια κατεύθυνση, ενώ την αντιστροφή το άλλο ημιχόριο κινούμενο προς την αντίθετη. Με την επωδό τέλειωνε το στάσιμο. Σε ορισμένα στάσιμα υπάρχει κι ένα εισαγωγικό άσμα, η προωδός

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

- Από τα μουσικά όργανα, πρωταγωνιστής στο αρχαίο θέατρο ήταν **ο αυλός**

Συνόδευε το τραγούδι των υποκριτών εκμεταλλευόμενος τόσο τη μακρόχρονη θητεία του στο Διθύραμβο όσο και την ικανότητά του "ως πνευστό να εναρμονίζεται καλύτερα με την ανθρώπινη φωνή" (Αριστοτέλης).

Ο αυλός χρησίμευε επίσης και στην παρακαταλογή όπου ο Χορός δεντραγουδούσε, αλλά "ψαλμωδούσε" σε ...ρετσιτατίβο εφαρμόζοντας πριν από χιλιετίες το περίφημο sprechgesang των πατριαρχών της ατονικότητας. Εκτελούσε και άλλα μουσικά καθήκοντα λίγο-πολύ "προγραμματικής" υφής όπως στους "Όρνιθες" εκεί που πρέπει να γίνει μουσική μίμηση στο κελάηδημα της Αηδόνας, υπάρχει γραμμένο το αποστομωτικό: "αυλεί" ... και στους "Βατράχους" εκεί που σατιρίζεται η υψηλόφρονη μουσική του Αισχύλου.

Επίσης τεκμαίρεται ότι η αρχαία τραγωδία απαιτούσε συχνά από τον αυλό να εκτελέσει (σαν intermezzo) κάποιο μικρό ή μεγάλο "σόλο" (ή μεσαύλιον, όπως ονομάστηκε αργότερα).

- Η κιθάρα (μεγαλύτερη σε μέγεθος και ηχηρότερη από τη λύρα),

- η λύρα
- σάλπιγγες,
- κύμβαλα
- όστρακα
- κρόταλα
- τύμπανα
- ντέφια

¹Αυλός

²μουσικά όργανα

Η ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

❖ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ → ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Η ενδυμασία αποτέλεσε έναν πάρα πολύ σημαντικό παργοντα της παραγωγής, γιατί μπορούσαν να ξεχωρίζουν τους χαρακτήρες από το φύλλο ή την κοινωνική τάξη. Στις πρώτες παραστάσεις οι ηθοποιοί χρωμάτιζαν το σώμα τους. Σιγά σιγά ξεκίνησαν να χρησιμοποιούν δέρματα, αυτιά, ακόμα και φτερά ζώων (Όρινθες του Αριστοφάνη).

Στην Τραγωδία ήταν ένας μακρύς χιτώνας ανατολίτικου χαρακτήρα, με κατακόρυφες λωρίδες στολισμένες στο κέντρο σ' όλο το μήκος τους, και με μακριά μανίκια κολλητά που περιέβλλαν σφιχτά τον καρπό του χεριού. Ο χιτώνας αυτός έφτανε ως τον αστράγαλο και πολλές φορές μάλιστα σερνόταν στο χόμα οπότε λεγόταν σύρμα. Στους ώμους είχε ραφή και στο λαιμό ίσως κατάληγε σε μια ταινία. Κάλυπτε σχεδόν ολόκληρο το κορμί και κυρίως τους βραχίονες και τις κνήμες. Ο πλούτος αυτού του χιτώνα δεν εκφραζόταν με τον τρόπο κοπής του, αλλά με την ποικιλία των χρωμάτων του. Σ' όλο το ρούχο υπήρχαν σχέδια μιας εκπληκτικής λαμπρότητας, ενώ η γεωμετρική κι η υπόλοιπη διακόσμηση σ' έντονες χρωματικές αντιθέσεις δίναν στο κάθε ρούχο τη χαρακτηριστική του όψη.

ΣΑΤΥΡΙΚΟ ΔΡΑΜΑ

Για το Σατυρικό Δράμα υποθέτουμε πως θα φορούσαν ένα απλό περιζώμα στα ισχία και πάνω σ' αυτό είχαν στηριγμένη μια ουρά ζώου, ή έριχναν πάνω τους προβιές. Όμως υπάρχει κι η άποψη ότι το σατυρικό δράμα δανείστηκε απ' την τραγωδία το σύρμα.

ΚΩΜΩΔΙΑ

Το βασικό ρούχο στην Κωμωδία, απ' τους αρχαίους κλασικούς χρόνους μέχρι τους Ρωμαϊκούς, ήταν κάτι σαν τη σημερινή ολόσωμη μάλλια με παντελόνια και μανίκια. Πάνω απ' αυτήν οι κωμικοί φόραγαν ένα χιτώνα πολύ κοντό. Η ολόσωμη αυτή μάλλια χρειαζόταν για να ζωγραφίζουν

πάνω της τα διάφορα μέλη του κορμιού τους, όπως π.χ. στήθος, για να ράβουν πάνω της υπερμεγέθεις φαλλούς και για να την παραγεμίζουν στα μέρη που θέλαν με εξογκώματα, τα λεγόμενα σωμάτια, φτιάχνοντας κοιλιές, πισινά, στήθος κλπ., έτσι που να τονίζουν την κωμική τους εμφάνιση. Στη Μέση Κωμωδία η εξωτερική εικόνα παραμένει ως ένα μεγάλο βαθμό ίδια με την εικόνα της Αρχαίας Κωμωδίας. Μόνο που κατά τη διάρκεια του 4ου π.Χ. αιώνα εξαφανίζονται σιγά-σιγά ο φαλλός και τα παραγεμίσματα και τη θέση του γελοίου κοντού χιτώνα την παίρνει το κανονικό καθημερινό ρούχο.

Η ανερχόμενη Νέα Κωμωδία κινείται στο χώρο της εκλεπτυσμένης μεσοαστικής τάξης της Αττικής κι αυτή η εξέλιξη μπορεί να χαρακτηριστεί νομοτελειακή. Η παλιά ενδυμασία που είχε λαϊκή καταγωγή, επιβίωσε στον παραλογοτεχνικό τομέα και ξαναπαρουσιάζεται ακόμα μια φορά για λίγο χρονικό διάστημα στη φάρσα της Κάτω Ιταλίας γύρω στο 300 π.Χ.

ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΚΟΣΤΟΥΜΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Το θεατρικό κοστούμι των γυναικών απαρτιζόταν από έναν ποδήρη χιτώνα κι ένα πανωφόρι που μπορούσαν να το σηκώσουν ψηλά στον αυχένα. Το κοστούμι αυτό είχε πολύ μικρές διαφορές απ' τα ρούχα της καθημερινής ζωής. Τυπικό χαρακτηριστικό είναι ο κροκωτός χιτώνας. Αν ένας άντρας φορούσε τέτοιο ρούχο ήταν πολύ φυσικό να προκαλέσει γέλια, κυρίως όταν έριχνε από πάνω μια λεοντή. Εκτός απ' τον κροκωτό χιτώνα άλλα γυναικεία χαρακτηριστικά είναι ο στηθόδεσμος, ο κεφαλόδεσμος, το δίχτυ των μαλλιών και τα στενά υποδήματα. Οι γυναικείες μορφές της αρχαίας κωμωδίας ξεχωρίζουν με τρόπο σαφή, κυρίως στο σωμάτιο (παραγέμισμα).

Ουσιαστικά όμως στοιχεία σχετικά με το ρούχο των αρχαίων Υποκριτών μένουν αδιευκρίνιστα. Σημαντική θέση στη Σκευή* των Υποκριτών ήταν τα Προσωπεία κι οι Κόθορνοι*.

Η σκευή του θεάτρου

- Προσωπεία
- Χιτώνες
- Προστερνίδια
- Προγαστρίδια
- Κόθορνοι

ΚΟΘΟΡΝΟΙ

Είδος μπότας με χοντρή σόλα που δενόταν μπροστά με κορδόνια και ταίριαζε και στα δυο πόδια.

Οι ηθοποιοί στην αρχαία τραγωδία φορούσαν κοθόρνους για να φαίνονται ψηλότεροι και επιβλητικότεροι

ΜΑΣΚΕΣ-ΠΡΟΣΩΠΕΙΑ

Σε ένα μεγάλο υπαίθριο θέατρο, όπως το θέατρο του Διονύσου στην Αθήνα, οι κλασσικές μάσκες ήταν σε θέση να φέρει το πρόσωπο των χαρακτήρων πιο κοντά στο κοινό, ειδικά δεδομένου ότι είχε υπερβολικά έντονα χαρακτηριστικά του προσώπου και τις εκφράσεις. Έδιναν την δυνατότητα στους ηθοποιούς να εμφανίζονται και επανεμφανίζονται σε πολλούς διαφορετικούς ρόλους, αποτρέποντας έτσι το κοινό από την ταυτοποίηση του δράστη σε ένα συγκεκριμένο χαρακτήρα. Οι διαφοροποιήσεις τους βοηθούσαν το κοινό να διακρίνει το φύλο, την ηλικία και την κοινωνική θέση. Μοναδικές μάσκες δημιουργήθηκαν επίσης για συγκεκριμένους χαρακτήρες και τα γεγονότα σε ένα παιχνίδι, όπως οι Ερινύες στις Ευμενίδες και Πενθέα του Αισχύλου και τον Κάδμο στις Βάκχες του Ευριπίδη. Έχοντας φορεθεί από τη χορωδία, οι μάσκες δημιούργησαν μια αίσθηση της ενότητας και της ομοιομορφίας, ενώ ταυτόχρονα ενθάρρυναν την αλληλεξάρτηση και μια αυξημένη ευαισθησία ανάμεσα σε κάθε άτομο της ομάδας. Τα προσωπεία, οι μάσκες, έδειχναν περισσότερο "φυσικές" από τα γυμνά πρόσωπα στο θέατρο του Διονύσου, αν και είχαν το φυσικό μέγεθος του προσώπου και μεγάλο άνοιγμα στο στόμα για να επιτρέπουν την καθαρή ομιλία.

Προσωπεία

Κόθορνοι

❖ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

➤ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

-ΑΡΧΑΙΟ: Οι βασιλιάδες φορούσαν ζωηρά χρώματα, όταν ήταν ευτυχισμένοι και φαιά όταν ήταν δυστυχισμένοι

-ΝΕΟ : Δεν υπάρχει συγκεκριμένη αμφίεση που να υποδηλώνει την ψυχική κατάσταση του ηθοποιού

- Στο σύγχρονο θέατρο δεν χρησιμοποιούνται προσωπεία σε αντιθεση με το αρχαίο

➤ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

- Σε ορισμένες σύγχρονες παραστάσεις υπάρχουν ηθοποιοί που φοράνε προσωπεία – μάσκες ,όπως και στις αρχαίες
- Οι αριστοκράτες, οι μάντεις και οι ιερείς διακρίνονται από την ενδυμασία τους.

ΣΚΗΝΙΚΑ ΘΕΑΤΡΟΥ

Η ιστορία του θεατρικής σκηνής είναι τόσο παλιά όσο και το θέατρο το ίδιο. Έχουμε την τάση να θεωρούμε ως «παραδοσιακή σκηνή», την σκηνή που έχει δύο διαστάσεων επιφάνειες καλυμμένες με κάμβας, που είναι ζωγραφισμένες ώστε να μοιάζουν με μια τρισδιάστατη επιφάνεια. *Αυτή είναι μια σχετικά πρόσφατη καινοτομία και μια σημαντική απόκλιση από τις πιο αρχαίες μορφές θεατρικής έκφρασης.*

- ➔ Η θεατρική έκφραση έτεινε να εξαρτάται λιγότερο από την πραγματική σκηνική αναπαράσταση και περισσότερο από τη μεταφορά της δράσης και της διάθεσης από τους ηθοποιούς.
- ➔ Μεχρι την εποχή του Shakespeare, τα περιστασιακά ζωγραφισμένα σκηνικά υπήρχαν αποδεδειγμένα, αλλά η ίδια η παράσταση ήταν γραμμένη έτσι ώστε να μην στηρίζεται σε τέτοια στοιχεία για την μετάδοση στο κοινό. Ωστόσο, αυτό σημαίνει ότι το σημερινό σύνολο σχεδιαστών πρέπει να είναι πολύ πιο προσεκτικοί, ώστε να ρυθμίσουν τα σκηνικά χωρίς να απομακρύνουν την προσοχή από τους ηθοποιούς.

❖ ΣΚΗΝΙΚΑ ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Το μεγάλο μέγεθος του θεάτρου και η απόσταση ακόμη και των κοντινότερων θεατών από τους ηθοποιούς (περισσότερο από 10 μέτρα) υπαγόρευσε μια μη νατουραλιστική προσέγγιση στην ηθοποιία. Όλες οι χειρονομίες έπρεπε να είναι ιδιαίτερα εκφραστικές σε καθορισμένα πρότυπα, ώστε να "διαβάζονται" από τις πίσω σειρές. Οι παραστάσεις δεν καθορίζονταν από τα σκηνικά, αλλά πιο σημαντικό ρόλο είχαν οι μάσκες, τα προσωπεία, τα οποία λειτουργούσαν συμπληρωματικά και επεξηγηματικά με την εξέλιξη της δράσης.

- ➔ Στην σκηνοθεσία της αρχαίας κομωδίας έπαιζαν σημαντικότερο ρόλο τα σκηνικά απ' ό,τι στην αρχαία τραγωδία, αφού μεγάλο μέρος της είναι απόδοση στη σκηνή (σκηνογραφία, δράση)

❖ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

Η πιο σύγχρονη αντίληψη της σκηνης, προέρχεται απο το δραματικο θέαμα της όπερας Μπούφα, από την οποία κατάγεται η σύγχρονη όπερα. Οι περίτεχνες ρυθμίσεις της υιοθετήθηκαν από το θέατρο μέσα από τη χρήση τους σε κομωδίες, παντομίμες και τα παρόμοια. Με το πέρασμα του χρόνου, τα σκηνικά έγιναν πιο ρεαλιστικά, φθάνοντας στο αποκορύφωμά τους στο ρεαλισμό *Belasco* των 1910-20, όπου πλήρη γευματα, με βρύσες, κουτιά αναψυκτικών και φρέσκα τρόφιμα, είχαν δημιουργηθεί στη σκηνή.

Ωστόσο, ως αντίδραση σε τέτοια υπερβολή και παράλληλα με τις τάσεις στις τέχνες και την αρχιτεκτονική, η σκηνή άρχισε να γίνεται πιο αφηρημένη.

Παρόλα αυτά, τα ρεαλιστικά σκηνικά παρέμειναν σε χρήση. Την ίδια στιγμή, το μουσικό θέατρο εξελίσσει την δική του σκηνική παράδοση, με δανεισμό σε μεγάλο βαθμό από την σάτυρα και το βαριετέ. Ολα ενωποιήθηκαν στη δεκαετία του 1980 και του 1990, και συνεχίζοντας μέχρι σήμερα χωρίς να υπάρχει καθιερωμένο στυλ σκηνικής παραγωγής. Η μοντέρνα σκηνική παραγωγή έχει γίνει τόσο σύνθετη ώστε απαιτεί εκατοντάδες εξειδικευμένους τεχνικούς για το στήσιμο της σκηνής.

ΕΙΔΗ ΣΚΗΝΙΚΩΝ

Η κατασκευή σκηνικών του θεάτρου είναι συνήθως χρονοβόρα εργασία όταν προετοιμάζονται για την παράσταση. Ως αποτέλεσμα, κάθε θέατρο έχει έναν ειδικό χώρο που χρησιμοποιούν ως αποθήκη των σκηνικών για πολλαπλή χρήση. Τα θέατρα συχνά κατασκευάζουν απόθεμα σκηνικών που μπορούν να προσαρμόσουν σε βαριετέ. Τα πιο συχνά αποθέματα σκηνικών είναι:

- Κουρτίνες
- Επιφάνειες για να δείχνουν την αλλαγή του υπόβαθρου
- Πλατφόρμες

- Σκηνικό βαγόνι που χρησιμοποιείται για την μεταφορά αντικειμένων πάνω στην σκηνή

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΑΡΧΑΙΩΝ-ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΣΚΗΝΙΚΩΝ

- Στην αρχαιότητα η υποκριτική στηριζόταν μόνο σε κινησιακά και φωνητικά μέσα λόγω των προσωπείων ενώ σήμερα στηρίζονται και στους μορφασμούς του προσώπου αλλά και σε έναν βαθμό και στα σκηνικά.
- Στην σύγχρονη εποχή οι παραστάσεις γίνονται σε εσωτερικό χώρο χωρίς καμία συγκεκριμένη σκηνογραφία. Στο αρχαίο θέατρο υπήρχε το θεολογείο όπου μιλούσαν οι ηθοποιοί, μια μηχανή ή αιώρα απ' όπου παρουσιάζονταν οι θεοί και οι χαιρώνιες κλίμακες που οδηγούσαν στον κάτω κόσμο.

Αρχιτεκτονική και Υλικοτεχνικές Υποδομές των Θεάτρων

Ορολογία

> Αρχιτεκτονική ονομάζεται η τέχνη του σχεδιασμού κτιρίων και άλλων κατασκευών καθώς και της δημιουργίας του περιβάλλοντος όπου ζει ο άνθρωπος σύμφωνα με τους κανόνες αισθητικής της κάθε εποχής.

> Με τον όρο <<υλικοτεχνικές υποδομές>> εννοούμε το σύνολο των υλικών και των τεχνικών μέσων που απαιτούνται για την κατασκευή ενός έργου.

Η Αρχιτεκτονική του Αρχαίου Ελληνικού Θεάτρου

- Το αρχαίο Ελληνικό θέατρο ως αρχιτεκτόνημα είναι μια υπαίθρια αμφιθεατρική κατασκευή ημικυκλικής κάτοψης γύρω από μια κυκλική πλατεία.

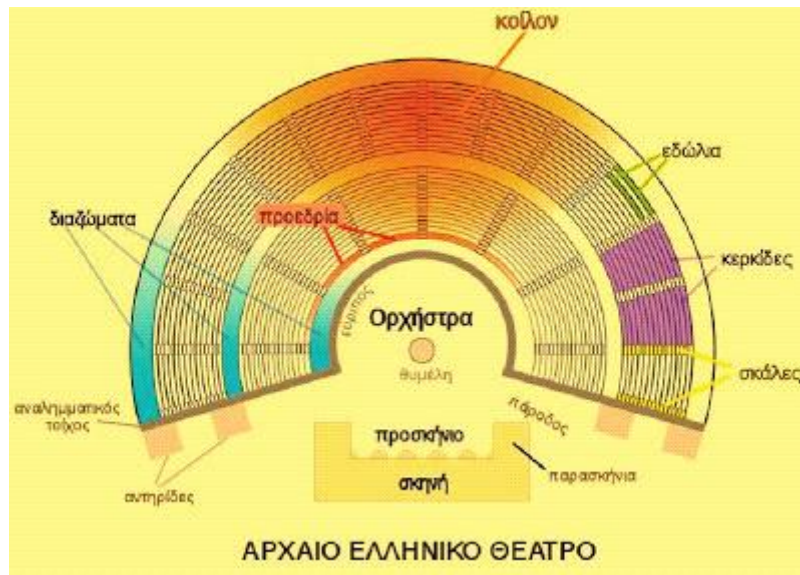
- Κατά την αρχαιότητα τα θέατρα κτίζονταν κοντά στα κέντρα κοινωνικής ζωής, όπως για παράδειγμα κοντά στην ακρόπολη, στην αγορά, στα ιερά, στο στάδιο ή στο βουλευτήριο.

- Τα κύρια μέρη του αρχαίου ελληνικού θεάτρου ήταν :

- α) Το κυρίως θέατρον ή κοίλον, το μέρος που προοριζόταν για τους θεατές.
- β) Η ορχήστρα, ο κυκλικός ή ημικυκλικός χώρος, όπου ώρχεϊτο, ο χορός.
- γ) Η σκηνή, ο χώρος των υποκριτών.

Αναλυτικότερα:

- Το κυρίως θέατρο, το οποίο έχει μεγάλη χωρητικότητα (ως 25.000) περιλαμβάνει τα εδώλια (καθίσματα συνήθως μαρμάρινα ή λίθινα) των θεατών τα οποία περιβάλλουν ημικυκλικά την ορχήστρα. Είναι κτισμένα αμφιθεατρικά και ακολουθούν την πλαγιά του λόφου, στον οποίο συνήθως κατασκευαζόταν το θέατρο. Ένα ή δύο διαζώματα (πλατείς οριζόντιοι διάδρομοι) χώριζαν το κοίλον σε δύο ή τρεις ζώνες, για να διευκολύνουν την κυκλοφορία των θεατών. Τις σειρές των εδωλίων διέκοπταν κάθετα προς την ορχήστρα, κλίμακες από τις οποίες οι θεατές ανέβαιναν στις ψηλότερες θέσεις. Τα τμήματα των εδωλίων ανάμεσα στις κλίμακες ονομάζονταν κερκίδες.
- Ορχήστρα ονομάζονταν ο κυκλικός ή ημικυκλικός χώρος ανάμεσα στο κοίλο και τη σκηνή και, όπως φαίνεται από τα θέατρα που έχουν διασωθεί, βρισκόταν λίγο χαμηλότερα από τη σκηνή. Η είσοδος του χορού στην ορχήστρα γινόταν από δύο πλευρικές διόδους, τις παρόδους. Στο κέντρο της ορχήστρας βρισκόταν ο βωμός του Διονύσου, η θυμέλη. Πίσω από τη θυμέλη έπαιρναν θέση ο αυλητής και ο υποβολέας.
- Η σκηνή εκτεινόταν πίσω από την ορχήστρα. Στην αρχή τουλάχιστον προοριζόταν για να φυλάγουν οι υποκριτές τα σκεύη και τα υλικά τους. Κατά μήκος του τοίχου της σκηνής, προς το μέρος των θεατών, κατασκευάστηκε ένα ξύλινο και αργότερα πέτρινο ή μαρμάρινο υπερυψωμένο δάπεδο, πάνω στο οποίο έπαιζαν οι ηθοποιοί. Ο χώρος αυτός ονομάστηκε λογεΐο και δεν υπήρχε κατά τους κλασικούς χρόνους.

Σημείωση

Η δημιουργία μεγαλύτερων των 180° κοίλων και η διεύρυνση της καμπυλότητας, εξυπηρετούν την αναβάθμιση του ρόλου της σκηνής και ακουστικές ανάγκες.

Ακουστική Θεάτρου

- Ακουστική, εξ ορισμού, είναι η ιδιότητα ενός κλειστού ή ανοιχτού χώρου να μεταδίδει τον ήχο.
- Σύμφωνα με τον Βιτρούβιο, που ήταν Ρωμαίος συγγραφέας, αρχιτέκτονας και μηχανικός, η επιλογή του τόπου οικοδόμησης του θεάτρου παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ακουστική του.
- Η μετάδοση του ήχου είναι δύσκολο να επιτευχθεί με απόλυτη επιτυχία σε ένα ανοιχτό θέατρο, αφού ο χώρος αυτός δεν περιβάλλεται από επιφάνειες που να ανακλούν και να κατευθύνουν τον ήχο προς τους θεατές. Παρά το γεγονός αυτό, τα αρχαία ελληνικά θέατρα είχαν εξαιρετική ακουστική. Χάρη στην αρχιτεκτονική τους, ο ήχος μεταδιδόταν από τις πρώτες μέχρι και τις τελευταίες θέσεις με εκπληκτική καθαρότητα και διαύγεια.

Αρχιτεκτονική Σύγχρονων Θεάτρων

Σήμερα, οι περισσότερες θεατρικές παραστάσεις γίνονται σε ειδικά φτιαγμένες κλειστές αίθουσες. Στην Ευρώπη χρησιμοποιείται περισσότερο η σκηνή ιταλικού τύπου με την αυλαία και τα διάφορα σκηνικά του. Η αίθουσα είναι διαμορφωμένη με βάση την ακουστική, την ορατότητα, την προστασία σε περίπτωση πυρκαγιάς, τις αλλαγές σκηνικών και τον αριθμό θεατών για δεδομένο χώρο.

Τον 19ο αιώνα το κοινό δεν ενδιαφερόταν μόνο για την παράσταση που θα παρακολουθούσε αλλά και για το εμφάνιση των υπολοίπων θεατών. Γι' αυτόν τον λόγο οι φτωχοί που ήταν άσχημα ντυμένοι ήταν αναγκασμένοι να κάθονται στους πιο ψηλούς εξώστες, όπου η ακουστική και η ορατότητα ήταν ελαττωματικές.

Τον 20ο και 21ο αιώνα οι κοινωνικές διακρίσεις αυτές σταμάτησαν να υπάρχουν και οι σύγχρονοι αρχιτέκτονες βελτίωσαν την ορατότητα και την ακουστική από τις υψηλές θέσεις στο έπακρο. Στις σύγχρονες αίθουσες που χτίστηκαν στην Αμερική και την Ευρώπη από το 1910 και μετά η ορατότητα ήταν καλή από όλες τις θέσεις.

Το κτίριο που λέγεται θέατρο χωρίζεται σε τρία μέρη:

- α) την σκηνή,
- β) τους χώρους για τους ηθοποιούς, τα σκηνικά, τις αποθήκες και το διοικητικό προσωπικό και
- γ) την αίθουσα και τους διαδρόμους

Η σκηνή

Σκηνή ονομάζεται ο χώρος στον οποίον παίζουν οι ηθοποιοί. Αποτελείται από μια κατασκευή πολύ ψηλή και είναι περιτριγυρισμένη από έναν ογκώδη τοίχο που την απομονώνει από το υπόλοιπο οικοδόμημα. Αυτός ο τοίχος έχει ανοίγματα τα οποία επιτρέπουν την είσοδο των ηθοποιών και την μεταφορά σκηνογραφικών στοιχείων. Το μέρος της σκηνής που χρησιμοποιείται για το παίξιμο των ηθοποιών αποτελεί μόνο ένα μικρό κομμάτι της συνολικής της επιφάνειάς.

Κάθε μέρος της σκηνής έχει καθιερωμένο όνομα. Το δεξί απ' τον θεατή μέρος λέγεται πλευρά-αυλή, τ' αριστερό πλευρά-κήπος και το τελείως πίσω βάθος ή φόντο. Όλο το εμπρός μέρος ονομάζεται πρόσοψη.

Το πάτωμα της σκηνής λέγεται παλκοσένικο. Χωρίζεται από τους πλαϊνούς τοίχους μ' ένα χάσμα, κενό διάστημα σκεπασμένο με σανίδες που τ' αφήνουν ελεύθερο το ανέβασμα και κατέβασμα των σκηνικών. Είναι φτιαγμένο από ξύλινες σανίδες, τοποθετημένες η μία πάνω στην άλλη. Πάνω από το παλκοσένικο βρίσκονται οι καμάρες, δηλαδή το διάστημα από την επιφάνεια της σκηνής μέχρι την στέγη του οικοδομήματος. Οι καμάρες αποτελούνται από τις υπηρεσίες, τις οποίες οι μηχανικοί σκηνής χρησιμοποιούν για την μετακίνηση των σκηνικών.

Χώροι για τους ηθοποιούς, το προσωπικό και αποθήκες

Οι χώροι που προορίζονται για τους ηθοποιούς και το προσωπικό βρίσκονται κατά μήκος των δύο παρόδων (δηλαδή κατά μήκος των εισόδων που καταλήγουν στην σκηνή), σε ένα ορισμένο ύψος για να ελευθερώνεται όσο το δυνατό περισσότερο το επίπεδο της σκηνής.

Οι αποθήκες στις οποίες αποθηκεύονται τα σκηνικά είναι πολύ μεγάλες σε επιφάνεια και χώρο. Σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να βρίσκονται και εκτός του κτιρίου, σε γειτονικά τετράγωνα όπου υπάρχει πολύς χώρος.

Αίθουσα

Οι πιο παλιές αίθουσες κατά τον 17ο και 18ο αιώνα περιλάμβαναν μια ορχήστρα, μια πλατεία ελαφρά ανυψωμένη από εμπρός προς τα πίσω. Γύρω από την ορχήστρα και στο επίπεδό της βρίσκονται μικρά θεωρεία.

Ο ρόλος τους είναι αντίθετος από τον ρόλο των θεωρείων του εξώστη. Ενώ ο προορισμός των τελευταίων θεωρείων ήταν να επιτρέπουν στους θεατές και να βλέπουν αλλά και να τους βλέπουν, τα κάτω θεωρεία επέτρεπαν να βλέπει κανείς, χωρίς να τον βλέπουν. Συχνά είχαν μπροστά τους ένα διχτυωτό κιγκλίδωμα.

Πάνω από την ορχήστρα και τα μικρά αυτά θεωρεία, κολλητά στους τοίχους της αίθουσας, είναι μια σειρά εξώστες αριθμημένοι από κάτω προς τα πάνω που διαγράφουν ένα ημικύκλιο εκτεταμένο και προσαρμοσμένο στον εμπρός από την σκηνή τοίχο. Οι ψηλότεροι από αυτούς τους εξώστες ονομάζονται γαλαρίες. Η διάταξη αυτή παρουσίαζε τα εξής μειονεκτήματα:

- α) οι θεατές που βρίσκονταν στις άκρες του εξώστη δεν μπορούσαν να έχουν ολοκληρωτική εικόνα της σκηνής
- β) αυτοί στους ψηλότερους εξώστες είχαν κάθετη θέα της σκηνής, πράγμα που δημιουργούσε ελαφρά παραμορφωμένες εικόνες.

Γι' αυτό, στις περισσότερες σύγχρονες αίθουσες, οι θεατές τοποθετούνται όλοι απέναντι στην σκηνή ενώ οι εξώστες είναι λιγότεροι και έχουν μεγάλο βάθος.

Διάδρομοι

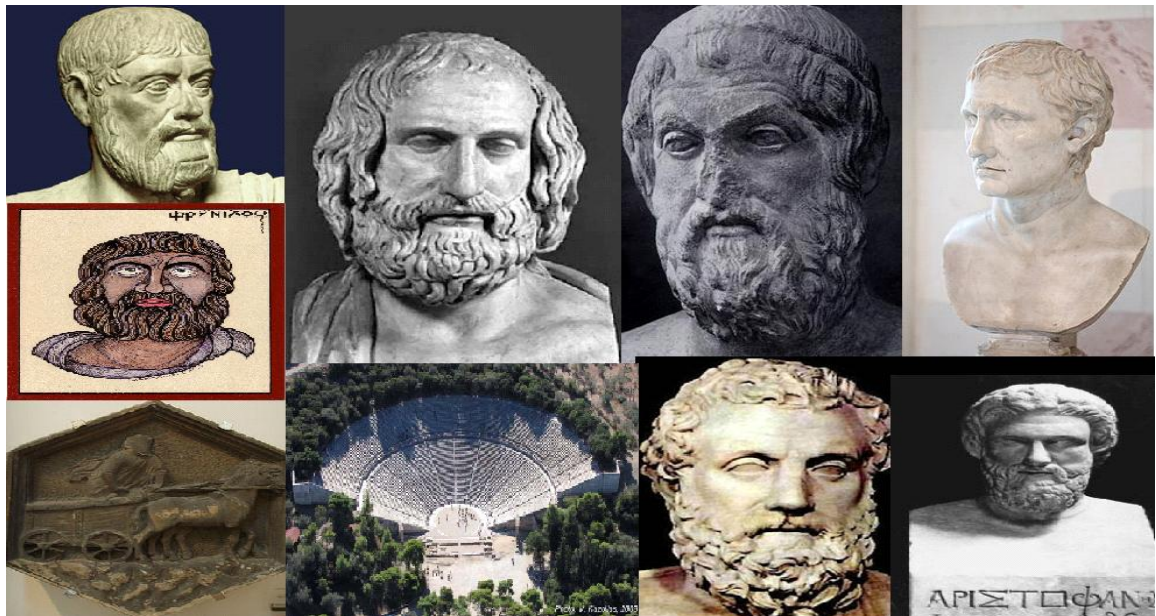
Οι διάδρομοι στα θέατρα δημιουργήθηκαν για πρώτη φορά τον 19ο και 20ο αιώνα για την άνεση των θεατών. Παλαιότερα η είσοδος γινόταν κατευθείαν στην αίθουσα.

Αρχαίοι Έλληνες που πρόσφεραν στο θέατρο

Κάποιοι από αυτούς ήταν:

- Θέσπις
- Αισχύλος
- Σοφοκλής
- Ευριπίδης
- Φρόνιχος
- Αριστοφάνης
- Μένανδρος Πίνδαρος

•Θέσπις:

Ο ποιητής Θέσπις από τον Αττικό δήμο Ικαρίας (σημερινό Διόνυσο), θεωρείται σύμφωνα με την παράδοση ο εφευρέτης της τραγωδίας και πιθανότατα και ο πρώτος ηθοποιός.

Στα μέσα περίπου του 6ου αι. π.Χ., είχε την ιδέα να ξεχωρίσει ένα μέλος του χορού (πιθανότατα τον ίδιο) και να παρεμβάλλει στο διθύραμβο απαγγελία με άλλο μέτρο και διαφορετική μελωδία από του Χορού. Ο Θέσπις ήταν ο πρώτος από τους χορευτές του Διθυράμβου που βγήκε από τον κύκλο του χορού και αποκρίθηκε στους χορευτές. Έτσι είχαμε την αρχή ενός διαλόγου και την μετάβαση από την αφήγηση στην δράση.

Έτσι, επειδή ο εξάρχων του χορού - που φορούσε προσωπίο, δηλαδή μάσκα - έκανε διάλογο με το χορό και αποκρινόταν (αρχ. ύπεκρίνετο) στις ερωτήσεις του, ονομάστηκε υποκριτής, δηλαδή ηθοποιός.

Ο Θέσπις, σύγχρονος του Σόλωνα και του Πεισιστράτου, παρουσίασε για πρώτη φορά τραγωδία στα Μεγάλα Διονύσια κατά την 61η Ολυμπιάδα (μεταξύ 536-532 π.Χ.). Δεν έχουν διασωθεί παρά μόνο μερικοί στίχοι και οι αμφισβητούμενοι τίτλοι των έργων του «άθλα επί Πελία» ή «Φόρβας», «Ιερείς», «Ημίθειοι», «Πενθεύς».

Ο Θέσπις κατασκεύασε ένα άρμα και μαζί με τους "χορευτές" του περιόδευσε σ' όλη την Αττική παίζοντας τα Δράματα που ίδιος έγραφε.

Ο Θέσπις υπήρξε ο πατέρας της τραγωδίας και πιο συγκεκριμένα :

- 1) Ανακάλυψε το τραγικό είδος και δημιούργησε το τραγικό άσμα.
- 2) Επινόησε πρώτος τους σατύρους.
- 3) Χορογράφησε ο ίδιος τα έργα του.
- 4) Καθιέρωσε τον Πρώτο Υποκριτή.
- 5) Έβαψε το πρόσωπό του με φυσικές χρωστικές ουσίες και μετά έφτιαξε Προσωπεία από πανί, δηλαδή υφασματένιες μάσκες.
- 6) Πρόσθεσε στα διθυραμβικά τραγούδια τον πρόλογο και τις ρήσεις, δηλαδή τα πρώτα ομιλητικά μέρη.

Ο Αριστοτέλης δεν τον αναφέρει καθόλου ούτε κι οι παλιότεροι συγγραφείς, όμως ο Αριστοφάνης στο τελευταίο επεισόδιο στους Σφήκες

τον αναφέρει ως εκπρόσωπο της παλιάς τραγικής τέχνης.

• **Αισχύλος:**

Ο Αισχύλος γεννήθηκε το 525/4 π.Χ. στην Αθήνα και πέθανε στη Γέλα το 456/5 π.Χ. Καταγόταν από παλιά αριστοκρατική οικογένεια του δήμου Ελευσίνας και είχε κοινωνικές επαφές με πολλούς από τους εξέχοντες ποιητές της εποχής, όπως τον Πίνδαρο, το Σιμωνίδη και άλλους. Πήρε μέρος στη μάχη του Μαραθώνα και στη ναυμαχία της Σαλαμίνας. Δύο φορές τουλάχιστον επισκέφθηκε τις Συρακούσες, προσκεκλημένος του τυράννου της πόλης Ιέρωνα.

Τα πρώτα έργα του χρονολογούνται το 499/8 π.Χ. Υπολογίζεται ότι έγραψε 80 έργα περίπου, από τα οποία άλλων γνωρίζουμε μόνον τους τίτλους, μερικών σώθηκαν και αποσπάσματα, ολόκληρες όμως έχουν φτάσει ως εμάς 7 τραγωδίες, εκ των οποίων μόνο μία τριλογία. Με 13 έργα του κέρδισε την πρώτη νίκη.

Ο Αισχύλος έγραφε τετραλογίες, τα μέρη των οποίων αποτελούσαν μια θεματική ενότητα. Οι τρεις τραγωδίες, τριλογία, παρμένες από τον ίδιο μυθικό κύκλο, είχαν μια εσωτερική χρονική συνέχεια. Το σατυρικό δράμα αποτελούσε συχνά μια ευχάριστη θεματικά αντίθεση.

Σημαντική ήταν για την εξέλιξη της τραγωδίας η προσθήκη από τον Αισχύλο και δεύτερου ηθοποιού, γιατί έτσι δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στα διαλογικά μέρη. Ο ρόλος του χορού όμως παρέμεινε ουσιαστικός, δεν περιοριζόταν δηλαδή μόνο στο σχολιασμό των γεγονότων, αλλά και συμμετείχε στην εξέλιξή τους.

Οι σωζόμενες τραγωδίες είναι:

- i. Πέρσαι (472)
- ii. Επτά επί Θήβαις (467)
- iii. Ικέτιδες (465)
- iv. Ορέστεια (Αγαμέμνων, Χοηφόροι, Ευμένιδες) (458)
- v. Προμηθεύς Δεσμώτης (;)

• Σοφοκλής:

Ο Σοφοκλής γεννήθηκε γύρω στα 497/6 και πέθανε το 406 π.Χ., έζησε δηλαδή όλα τα γεγονότα του 5ου αιώνα π.Χ. Καταγόταν από αριστοκρατική και πλούσια οικογένεια της Αθήνας και έτσι είχε τη δυνατότητα πλατιάς παιδείας. Κατέλαβε τα αξιώματα του ελληνοταμία, του στρατηγού και το 413, μετά τη σικελική καταστροφή, συμμετείχε στο σώμα των προβούλων, το οποίο επρόκειτο να πάρει αποφάσεις για μια πιο αυστηρή διοίκηση της πολιτείας. Δεν έφυγε ποτέ από την Αθήνα, παρά μόνο όταν αυτό επιβαλλόταν από τα αξιώματά του. Οι πηγές τον χαρακτηρίζουν φιλαθηναιον και φιλαθηναιότατον, στοιχείο που δείχνει την αγάπη του για τη γενέτειρά του. Στο φιλικό του κύκλο ανήκαν όλα τα γνωστά ονόματα της τέχνης και της πολιτικής, μεταξύ των οποίων και ο Περικλής.

Ο Σοφοκλής έγραψε γύρω στα 120 έργα, από τα οποία σώζονται ακέραιες 7 τραγωδίες και αποσπασματικά ένα σατυρικό δράμα. Ο ποιητής εισήγαγε στην τραγωδία σημαντικές καινοτομίες: αύξησε τον αριθμό των χορευτών από 12 σε 15, οι υποκριτές έγιναν 3 και δεν αντλούσε το περιεχόμενο της τριλογίας από τον ίδιο μύθο, όπως ο Αισχύλος.

Οι σωζόμενες τραγωδίες του Σοφοκλή είναι:

- i. Αίας (στη δεκαετία 460-50)
- ii. Αντιγόνη (μάλλον το 442)
- iii. Τραχίνιαι (μάλλον το 438)
- iv. Οιδίπους τύραννος (434 ή 432)
- v. Ηλέκτρα (πριν από το 417)
- vi. Φιλοκτήτης (το 409)
- vii. Οιδίπους επί Κολωνώ (παρουσιάστηκε στο κοινό το 401, μετά το θάνατο του ποιητή)

• *Ευριπίδης:*

Ο Ευριπίδης γεννήθηκε γύρω στο 485/4 π.Χ. και ανήκει στη γενιά η οποία γνώριζε τα κατορθώματα των Μηδικών από τις διηγήσεις των γονιών τους. Οι γονείς του κατάγονταν από τον αττικό δήμο Φλυή, ο ποιητής όμως γεννήθηκε στο πατρικό του κτήμα στη Σαλαμίνα. Η κωμωδία παρουσίαζε τον πατέρα του ποιητή μπακάλη και τη μητέρα του μανάβισσα. Οι πηγές δεν αναφέρουν καμία συμμετοχή του στα κοινά. Το 408 πήγε στην αυλή του Αρχέλαου στην Πέλλα, όπου και πέθανε το 406. Στην Αθήνα έφτασε η αναγγελία του θανάτου του λίγο πριν από τα Μεγάλα Διονύσια και λέγεται ότι ο Σοφοκλής εμφανίστηκε στον προάγωνα ντυμένος με πένθιμη στολή, παρουσίασε δε το χορό και τους ηθοποιούς χωρίς στεφάνια. Προς τιμήν του στο δρόμο προς τον Πειραιά στήθηκε κενοτάφιο.

Από τα περίπου 90 έργα του Ευριπίδη έχουν διασωθεί 19, από τα οποία ο Ρήσος θεωρείται νόθο. Σε αντίθεση με τους δύο άλλους τραγικούς, κέρδισε όσο ζούσε μόνο τέσσερις φορές το πρώτο βραβείο και άλλη μια φορά μετά το θάνατό του. Υπήρξε όμως ο αγαπημένος ποιητής των μεταγενέστερων γενεών, γι' αυτό άλλωστε διασώθηκαν και τα περισσότερα παπυρικά κείμενα με αντίγραφα έργων του, σε σχέση με τους άλλους τραγικούς.

Όπως και οι άλλοι τραγικοί έτσι και ο Ευριπίδης δίνει το προσωπικό του στίγμα με ιδιαιτερότητες και καινοτομίες στα έργα του. Χαρακτηριστικός είναι ο πρόλογος σε μορφή μονολόγου, ο οποίος χρησιμεύει για να κατατοπίσει το θεατή στην προϊστορία της δράσης και να δείξει τις επεμβάσεις του ποιητή στο μύθο. Ιδιαίτερα μεγάλο βάρος δίνει ο Ευριπίδης στη λογομαχία (αγών), που ζωντανεύει αντίστοιχες σκηνές των δικαστηρίων. Μια βασική καινοτομία του είναι η χρησιμοποίηση του από μηχανής θεού, ο οποίος εμφανίζεται από ψηλά και δίνει τη λύση στην τραγωδία.

Ο Ευριπίδης δημιούργησε το έργο του μέσα στο χάος που έφερε η πολιτική της Αθήνας κατά την περίοδο του Πελοποννησιακού πολέμου. Οξυδερκής παρατηρητής και πολίτης με αγάπη προς την πόλη του, αντιμετώπιζε την πολιτική δράση κατά τη διάρκεια του πολέμου κριτικά και διαπίστωνε ότι αυτή οδηγεί στην καταστροφή των δρώντων, δηλαδή της Αθήνας, μιας και αυτή ως δρων υποκείμενο υπερέβη όλους τους ηθικούς κανόνες. Στο τελευταίο στάδιο του πολέμου ο ποιητής διαπίστωσε ότι όλο το αθηναϊκό σύστημα, η πόλις, τραντάχτηκε: καθένας βρισκόταν κάτω από κάποια αναγκαιότητα, με αποτέλεσμα έναν τρόπο δράσης που οδηγούσε σε μεγαλύτερη α-ταξία. Μέσα στην αταξία της εποχής του ο Ευριπίδης συνέλαβε την αρχή "μέτρον πάντων άνθρωπος" σε όλες της τις εκφάνσεις, την οποία και διατύπωσε στις τραγωδίες του.

Έργα του, όπως η Μήδεια και η Εκάβη, δείχνουν ότι η τραγωδία αρχίζει να χάνει την υπερβατική της λειτουργικότητα. Στις δύο αυτές τραγωδίες διατυπώνεται κριτική στις υπάρχουσες πρακτικές, αλλά δεν προσφέρεται καμία εναλλακτική λύση. Το πρόβλημα αυτό θα ξεπεραστεί με την εμφάνιση της φιλοσοφίας, που στοχεύει στο πολιτικό και ηθικό δραν και αναζητεί αρχές, οι οποίες να είναι ανώτερες από αυτές που ισχύουν στην πόλη: το υπερβατικό αντικαθίσταται από το υπερβατολογικό.

Τα σωζόμενα έργα του Ευριπίδη είναι:

- i. Άλκηστις (438)
- ii. Μήδεια (431)
- iii. Ηρακλίδεις (ίσως το 430)
- iv. Ιππόλυτος (428)
- v. Εκάβη (ίσως 426)
- vi. Ανδρομάχη (ίσως 425, και όχι στην Αθήνα)
- vii. Ικέτιδες (ίσως 424)
- viii. Ηλέκτρα (ίσως 417)
- ix. Ηρακλής (ίσως 416)
- x. Τρωάδες (415)
- xi. Ίων (ίσως 414)
- xii. Ιφιγένεια η εν Ταύροις (ίσως 413)
- xiii. Ελένη (412)
- xiv. Φοίνισσαι (μεταξύ 411 και 408)
- xv. Ορέστης (408)
- xvi. Ιφιγένεια η εν Αυλίδι, Βάκχαι (μετά το 406 και μέχρι το 400)
- xvii. Κύκλωψ (;)

•Φρύνιχος:

Ο Φρύνιχος και ο Αισχύλος ήταν οι προπάτορες του ελληνικού τραγικού θεάτρου, εγκαταλείποντας την κωμωδία. Το έργο του «Μιλήτου Άλωσις» απαγορεύτηκε ακριβώς γιατί θεωρήθηκε ότι προξενούσε λύπη και προσέβαλλε την ευαισθησία των Αθηναίων υπενθυμίζοντάς τους τα δεινά που υπέφερε η Μίλητος όταν την κατέκτησαν. Η πρόθεση του Φρύνιχου προφανώς δεν ήταν απλώς και μόνο να σοκάρει το κοινό του, το οποίο σύμφωνα με τον Ηρόδοτο κατά την διάρκεια της παράστασης ξέσπασε σε γοερούς θρήνους. Ο Φρύνιχος καταδικάστηκε σε πρόστιμο και το έργο του απαγορεύτηκε, ενώ απαγορεύτηκε και η οποιαδήποτε μελλοντική θεατρική διασκευή του ιδίου θέματος. Πιστεύεται ότι ο χορός στο έργο αυτό αποτελείτο από γυναίκες που είχαν αιχμαλωτιστεί στην άλωση. Το ίδιο δραματικό στοιχείο είχε χρησιμοποιήσει μάλλον και το έργο του Φοίνισαι, όπου ο χορός πιθανόν να αποτελείτο από τις συζύγους των Φοινίκων πολεμιστών που αιχμαλωτίστηκαν από τον Ξέρξη μετά την μάχη της Σαλαμίνας και εν συνεχεία απαγχονίστηκαν.

Ο Φρύνιχος πήρε μέρος με το έργο του Φοίνισαι στην 71η Ολυμπιάδα και βραβεύτηκε με την πρώτη θέση για την κατηγορία της τραγωδίας.

Ως έργα του αναφέρονται :

- i.Αιγύπτιοι
- ii.Δαναΐδαι
- iii.Αλκηστις
- iv.Πλευρώνιαι
- v.Φοίνισαι
- vi.Πέρσαι ή Δίκαιοι ή Σύνθωκοι
- vii.**Μιλήτου Άλωσις

• *Αριστοφάνης*

Ο Αριστοφάνης θεωρείται ο μεγαλύτερος απ' τους κωμικούς ποιητές της αρχαιότητας που άφησε εποχή στην εξέλιξη της αρχαίας κωμωδίας, στην οποία αναδείχτηκε ο σημαντικότερος εκπρόσωπος και διαμορφωτής. Για τη ζωή του ξέρουμε πολύ λίγα, ίσως γιατί παρόλο που κυριάρχησε για 40 χρόνια στο αττικό θέατρο κι ήταν πολύ δημοφιλής, ζούσε μια μοναχική ζωή γεμάτη από πνευματικές ασχολίες. Το σίγουρο πάντως είναι πως ήταν Αθηναίος, απ' τον δήμο των Κυδαθηναίων κι απ' την Παντιονίδα φυλή. Ονομαζόταν ακόμα κι Αιγινίτης, γιατί έμενε σχεδόν συνέχεια στ' αγρόκτημά του στην Αίγινα. Γεννήθηκε ανάμεσα στο 455 και 450 π.Χ. και πέθανε ίσως το 385 π.Χ. Είχε εξαιρετική μόρφωση και παρακολουθούσε με πολύ ενδιαφέρον την πολιτική και κοινωνική ζωή της Αθήνας σατιρίζοντας στις κωμωδίες του που τις παρουσίαζε στη σκηνή με ψευδώνυμο, τα τρωτά προσώπων και γεγονότων μ' απαράμιλλο τρόπο. Παντρεύτηκε νέος κι έκανε τρία παιδιά (Φίλιππο, Νικόστρατο, Αραρότα). Απ' αυτούς ο τελευταίος συνέχισε το έργο του πατέρα του. Έγραψε 44 κωμωδίες απ' τις οποίες ολόκληρες σωθήκαν 11 που είναι σε χρονολογική σειρά: Αχαρνής, Ιππής, Νεφέλαι, Σφήκες, Ειρήνη, Όρνιθες, Λυσιστράτη, Θεσμοφοριάζουσαι, Πλούτος, Βάτραχοι, Εκκλησιάζουσαι. Στα έργα του που ήσαν γεμάτα από αισχρολογίες οι οποίες δεν θεωρούνταν τότε απρεπείς, περιέλαβε τα ζωντανότερα και πιο καθημερινά γλωσσικά στοιχεία δίνοντας έτσι στην αττική διάλεκτο ύψος, λεπτότητα κι ευλυγισία.

Τα έργα του:

- i. Λυσιστράτη (411 π.Χ.)
- ii. Νεφέλαι (423 π.Χ.)
- iii. Αχαρνείς (425 π.Χ.)
- iv. Πλούτος (388 π.Χ.)
- v. Ειρήνη (421 π.Χ.)
- vi. Θεσμοφοριάζουσαι (411 π.Χ.)
- vii. Εκκλησιάζουσαι (393-392 π.Χ.)
- viii. Όρνιθες (414 π.Χ.)
- ix. Βάτραχοι (406 π.Χ.)
- x. Σφήκες (422 π.Χ.)
- xi. Ιππείς (424 π.Χ.)

• *Μένανδρος:*

Ο Μένανδρος (Αθήνα, 342-292 π.Χ.) ήταν αρχαίος Έλληνας συγγραφέας, εκπρόσωπος της Νέας Κωμωδίας. Στην εποχή του θεωρείται ότι έχει πια παρέλθει ο "χρυσός αιώνας" του αρχαιοελληνικού δράματος και ότι οι ηθοποιοί είχαν ήδη αποκτήσει πιο σημαντικό ρόλο από ό,τι οι δραματουργοί. Σημαντικότερος αντίπαλός του ήταν ο Φιλήμων, προς τον οποίο έκλινε η προτίμηση των Αθηναίων.

Του αποδίδονται πάνω από εκατό έργα, ενώ αναφέρεται ότι έλαβε το πρώτο βραβείο οκτώ φορές, δυστυχώς από το έργο του έχουν απομείνει μόνο πέντε ελλιπείς κωμωδίες. Το πρώτο θεατρικό έργο του Μενάνδρου είχε τον τίτλο «Οργή» και ανέβηκε το 321 π.Χ. Το μοναδικό ολοκληρωμένο έργο του που σώζεται είναι ο «Δύσκολος», που θεωρείται ότι το έγραψε στο ξεκίνημα της καριέρας του. Θέμα των κωμωδιών του είναι η κοινωνία της Αθήνας σε μια εποχή αναστατώσεων μετά τον θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Δεν τον ενδιαφέρουν οι πολιτικές εξελίξεις. Εστιάζει στα πρόσωπα με τις επιθυμίες, τα πάθη, τα ελαττώματα και τις αρετές τους. Οι ιστορίες του έχουν σημείο αναφοράς τον έρωτα των νέων και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν μέχρι να πετύχουν την πολυπόθητη ένωσή τους.

•*Έργα:*

- i. Δύσκολος (Παρουσιάζεται η άρνηση του δύστροπου Κνήμωνα να δεχθεί τον Σώστρατο ως γαμπρό του)
- ii. Οι Σικυώνιοι
- iii. Επιτρέποντες (Εξιστορείται η διαφωνία δύο δούλων για τα περιουσιακά στοιχεία ενός έκθετου βρέφους)
- iv. Η Σαμία
- v. Η περικειρομένη
- vi. Η ασπίς

• Πίνδαρος:

Ο Πίνδαρος (522 π.Χ. - 443 π.Χ.) υπήρξε λυρικός ποιητής της Αρχαίας Ελλάδας.

Γεννήθηκε το 522 ή το 518 π.Χ. στις Κυνός Κεφαλές, συνοικισμό της Θήβας. Ήταν γιος του Δαίφαντου και της Κλεοδίκης. Τα έθιμα και οι παραδόσεις της οικογένειάς του άφησαν το αποτύπωμά τους στην ποίησή του και παίζουν σημαντικό ρόλο στην αποτίμηση των σχέσεων του ποιητή με τους συγχρόνους του. Η φυλή των Αιγιδών βαθιά ριζωμένη γενεαλογικά στον μύθο του Αιγέα, ανήκε στο Κάδμειο στοιχείο της πόλης των Θηβών, δηλαδή στην πρεσβύτερη ευγενική τάξη της πόλης που αναζητούσε την προγονική της κληρονομιά στις ημέρες του ιδρυτή των Θηβών Κάδμου.

Ο ίδιος αναφέρει ότι η γέννησή του συνέπεσε με τη γιορτή των Πυθίων (Vita Ambrosiana, frgm. 193), αλλά δεν είναι σίγουρο αν πρόκειται για τα Πύθια του 522 ή του 518 π.Χ. Άγνωστη είναι και η χρονολογία θανάτου του. Από τη χρονολόγηση του τελευταίου σωζόμενου ποιήματος οι ερευνητές καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι πέθανε γύρω στο 446 π.Χ. Ολοκλήρωσε την ποιητική του εκπαίδευση τόσο στη Θήβα όσο και στην Αθήνα.

Εξαιτίας της φήμης του, το σπίτι του έγινε ένα από τα αξιοθέατα των αρχαίων Θηβών και ο Αρριανός αναφέρει ότι ο Μέγας Αλέξανδρος, ως ένδειξη τιμής προς τον ποιητή, το εξαίρεσε από την καταστροφή με την οποία τιμώρησε το 335 π.Χ. την υπόλοιπη πόλη, καθώς ο Πίνδαρος είχε συνθέσει εγκώμια για τον Αλέξανδρο Α΄ της Μακεδονίας.

Ο Πίνδαρος ασχολήθηκε με τη χορική λυρική ποίηση. Από τα σωζόμενα έργα του το μεγαλύτερο όγκο αποτελούν τα Επινίκια, χορωδιακά άσματα που ψάλλονταν στην πατρίδα του νικητή κατά τον εορτασμό της επιτυχίας του ή ακόμα και στον χώρο διεξαγωγής των αγώνων.

Έργα:

- i. Ύμνοι
- ii. Παιάνες
- iii. Διθύραμβοι
- iv. Προσόδια
- v. Παρθένια, (περί των νεαρών γυναικών)
- vi. Υπορχήματα,
- vii. Εγκώμια,
- viii. Θρήνοι,
- ix. Επινίκια

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

I. ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ – ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

Το αρχαίο ελληνικό θέατρο γεννιέται στις αγροτικές γιορτές προς τιμήν του θεού Διόνυσου. Σε αυτές τις γιορτές ψάλλονταν διθύραμβοι, απαγγέλλονταν ποιήματα, φαλλικά τραγούδια και τραγούδια με πειράγματα, που περιείχαν στοιχεία διαλόγου και σπέρματα θεατρικής δράσης.

Πολλοί μελετητές θεωρούν ότι η ανάπτυξη του διθύραμβου οδήγησε στο αρχαίο δράμα. Ο διθύραμβος ήταν ένα αρχαιότατο αυτοσχεδιαστικό χορικό τραγούδι που σε αντίθεση με τα ατομικά είδη αρχαίας ποίησης, την ελεγεία και τον ίαμβο, ήταν ομαδική καλλιτεχνική έκφραση που είχε ως αφορμή θρησκευτικές - λατρευτικές λειτουργίες. Ο διθύραμβος εξέφραζε τις σκέψεις και τα συναισθήματα του λαού και την επιθυμία του να κατακτήσει μια καλύτερη κοινωνική, πολιτική και οικονομική θέση μέσα στα ασφυχτικά πλαίσια της αριστοκρατικής, ολιγαρχικής κοινωνικής οργάνωσης του 7ου π.χ αιώνα. Ο διθύραμβος με τον ξέφρενο ορμητικό χορό και την γεμάτη πάθος μουσική υπόκρουση από αυλό ή λύρα, γεννούσε στους συμμετέχοντες αλλά και στους θεατές, έντονα συναισθήματα που έφταναν ως της έκστασης. Ο ποιητής Αρίωνας φαίνεται να είναι ο πρώτος που παρουσίασε χορό από σάτυρους που απάγγελναν έμμετρα στην αυλή του τύραννου της Κορίνθου, Περίανδρου. Στο χορό και στον εξάρχοντα ή πρωτοτραγουδιστή του χορού, που κάθονταν αντικριστά, απέναντι από τα υπόλοιπα μέλη του χορού, ο Αριστοτέλης είδε την αφετηρία του διαλογικού στοιχείου των τραγωδιών. Στην Αττική ο διθύραμβος γνώρισε μεγάλες δόξες και μάλιστα στα μεγάλα Διονύσια γίνονταν και διαγωνισμοί πολύ πριν ξεκινήσουν να διδάσκονται τραγωδίες.

Με την ανάπτυξη του διθύραμβου συνδέεται και το όνομα του ποιητή Θέσπη που του αποδίδεται και η ερμηνεία του πρώτου θεατρικού ρόλου.

Το αρχαίο ελληνικό θέατρο κατείχε από νωρίς σημαντική θέση στην κοινωνική ζωή, όμως στα χρόνια της ακμής της Αθηναϊκής δημοκρατίας έφτασε στα υψηλότερα επίπεδα καλλιτεχνικής έκφρασης και λαϊκής αποδοχής. Ο λαϊκός χαρακτήρας του αρχαίου ελληνικού θεάτρου καθόρισε όλες τις παραμέτρους της δημιουργίας του. Από την θεματολογία των έργων και την διαρρύθμιση και την κατασκευή των θεάτρων, μέχρι την οργάνωση των παραστάσεων. Το αρχαιότερο θέατρο με τη κλασική μορφή, ορχήστρα, κοίλο, σκηνή, ήταν το θέατρο του Διόνυσου κάτω από την Ακρόπολη. Την διοργάνωση των παραστάσεων την αναλάμβανε το κράτος. Ο επώνυμος άρχοντας είχε την εποπτεία των δραματικών αγώνων. Τις δαπάνες της παράστασης αναλάμβαναν εύποροι πολίτες που τους απονέμονταν ο τίτλος του χορηγού. Το θέατρο ήταν δωρεάν για όλους τους πολίτες χάρη στο θεσμό των θεωρικών. Οι θεατρικές παραστάσεις είχαν διαγωνιστικό χαρακτήρα και δίδονταν στα Μεγάλα ή εν άστει Διονύσια τον Μάρτιο - Απρίλιο και στα Λήνια τον Ιανουάριο - Φεβρουάριο. Οι τρεις συμμετέχοντες στον θεατρικό διαγωνισμό δραματουργοί, παρουσίαζαν μια τετραλογία αποτελούμενη από τρεις τραγωδίες και ένα σατιρικό δράμα.

Το αρχαίο ελληνικό θέατρο άσκησε τεράστια επίδραση στην ανάπτυξη του παγκόσμιου θεάτρου. Με τις επιδράσεις στο Ρωμαϊκό θέατρο, αλλά και αργότερα στην αναγέννηση και στην εποχή του διαφωτισμού. Οι δημοκρατικές παραδόσεις του αρχαίου ελληνικού θεάτρου, αλλά και η θεματολογία του με τις πανανθρώπινες αλήθειες που αγγίζουν θεατές με διαφορετική κουλτούρα και σε διαφορετικές εποχές, έχουν κάνει το αρχαίο ελληνικό θέατρο να είναι όπως ακριβώς και η αρχαία ελληνική φιλοσοφία, προίκα όλης της ανθρωπότητας.

Το δυτικό θέατρο γεννήθηκε στην αρχαία Ελλάδα. Προήλθε από τις τελετές που αφιέρωναν στο Διόνυσο, θεό της φύσης και της γονιμότητας , γνώρισε την πρώτη του άνθηση κατά την διάρκεια της κλασικής περιόδου τον 5ο αι. π.Χ. Όσοι δεν έπαιρναν ενεργό μέρος στην παράσταση σχημάτιζαν μια ομάδα γύρω από καθορισμένους ερμηνευτές κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι συμμετέχοντες με τις αισθήσεις τους να βρίσκονται σε επαφή μαζί τους. Αυτός ο διαχωρισμός ανάμεσα σε ηθοποιούς και κοινό έπρεπε να βρίσκεται σε ακτίνα ορατότητας και ήχου σε σχέση με το χώρο της θεατρικής δράσης .Το γεγονός αυτό είναι σχεδόν βέβαιο ότι οδήγησε στις πρώτες κατασκευές θεάτρων.

Οι Έλληνες ζώντας σε μια χώρα ευλογημένη με κλίμα ήπιο και έδαφος λοφώδες, μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν την πλαγιά ενός λόφου ή την κοιλότητα ανάμεσα σε δύο λόφους ή κάποιο άλλο φυσικό κοίλο σχηματισμό του εδάφους, ως χώρο κατάλληλο για τα θέατρα τους τοποθετώντας τους θεατές γύρω από τους ηθοποιούς.

Στην Αθήνα κατά την διάρκεια της κλασσικής περιόδου , χρησιμοποιούσαν για καθίσματα προσωρινά ξύλινα έδρανα τοποθετημένα σε ευθύγραμμο σχηματισμό. Τα καθίσματα τοποθετήθηκαν ήδη πριν από την ελληνιστική περίοδο. Οι μελετητές έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τοποθετούσαν αυτές τις προσωρινές κατασκευές «αγορά» και για αυτό το λόγο συνιστούν μια πρώτη προσπάθεια της «θεατρικής πολεοδομίας».

II. ΑΡΧΑΙΟ ΡΩΜΑΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ– ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

Το θέατρο ως αρχιτεκτόνημα ήταν ένα δάνειο της Ελλάδας προς τη Ρώμη, με τη διαφορά ότι προσαρμόστηκε στο ρωμαϊκό πνεύμα και τρόπο ζωής. Οι Ρωμαίοι αρχιτέκτονες προχώρησαν τον 1ο αιώνα π.Χ. στη δημιουργία ενός ενιαίου αρχιτεκτονικού συνόλου που ήταν ταυτόχρονα και πρακτικό και καλαίσθητο.

Από τα χρόνια του αυτοκράτορα Αυγούστου και έπειτα διαπιστώνεται έξαρση στην κατασκευή θεάτρων σε όλη την έκταση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Πρώτος ο Αύγουστος χρησιμοποίησε τα θέατρα ως μέσο προπαγάνδας υπέρ της πολιτικής του ιδεολογίας, της ύπαρξης δηλαδή μιας μεγάλης Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (imperium romanum) που εγγυάται την ευημερία και την ελευθερία των πολιτών της.

Όλες οι επαρχίες της αυτοκρατορίας σε Ανατολή και Δύση γεμίζουν με θεατρικά οικοδομήματα. Ακόμα και μικρές πόλεις στη Μικρά Ασία ή την Αφρική, που λίγο νωρίτερα ήταν φτωχές ή ακατοίκητες, αποκτούν μνημειώδη μαρμάρινα θέατρα. Στόχος ήταν οι κάτοικοι και των πιο απομακρυσμένων περιοχών να αισθανθούν κομμάτι του ρωμαϊκού κόσμου και τρόπου ζωής.

ΙΙΙ. ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΟ ΜΕΣΑΙΩΝΑ – ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ανάμεσα στην θεατρική παράδοση των κλασικών της αρχαίας Ελλάδας, του Ρωμαϊκού θεάτρου και το θέατρο της Αναγέννησης οι γνώσεις μας είναι ελλιπείς και κατά βάση αντιλαμβανόμαστε τη περίοδο σαν αντιθεατρική. Σαν ένα κενό που απότομα ξαναπιάνει το νήμα της θεατρικής παράδοσης με τη *commedia dell'arte*. Αυτό όμως δεν είναι πραγματικό. Παρά τις λίγες πληροφορίες μας στη διάρκεια όλων αυτών των ετών υπήρξαν έργα, μια έστω πρωτόλεια θεατρική παράδοση ζωντανή με τη μορφή κυρίως των λειτουργικών δραμάτων. Η εκκλησία αρχικά χτύπησε αρκετά τη θεατρική τέχνη ως εκφυλιστική αλλά σύντομα αντιλήφθηκε το πόσο χρήσιμο θα ήταν να την αξιοποιήσει ως εργαλείο κατήχησης. Εδώ εντάσσεται και το βυζαντινό θέατρο που υπήρξε και αυτό με την αντίστοιχη μορφή (εκκλησιαστικό δράμα) αλλά η πορεία του είναι ένα πεδίο που χρίζει ξεχωριστής ανάλυσης και διχάζει ακόμα τους ιστορικούς. Το υλικό τους, αυτά τα δράματα, το αντλούν από την βιβλική λογοτεχνία, από βίους αγίων και μαρτύρων. Ήδη στις πρώτες χριστιανικές εορτές υπήρχαν οι τρόποι τραγουδιστικά κομμάτια τα οποία στη τελετουργία του Πάσχα ήταν έντονα διαλογικά και συνοδεύονταν από σκηνικές οδηγίες-δείγμα μιας υποτυπώδους έστω παραστασιοποίησης. Σταδιακά με την προσθήκη κωμικών σκηνών (εμπλουτισμό δηλαδή της θεματικής) και περισσότερων ρόλων, το δράμα δεν μπορούσε να παραμείνει στο χώρο της εκκλησίας. Βγαίνοντας λοιπόν στον κόσμο η γλώσσα απλουστεύεται (γεγονός που αργότερα θα δώσει και την ευκαιρία για την ανάπτυξη εθνικών θεάτρων) τα κουστούμια φροντίζονται περισσότερο και τα σκηνικά εμπλουτίζονται με τη χρήση των 'τρύκ'. Οι παραστάσεις δίνονταν τόσο σε υπαίθριους χώρους όσο και σε διώροφες άμαξες / άρματα, κάτι που παραπέμπει στο θέατρο των πλανόδιων, είδος που συνυπήρχε με το λειτουργικό δράμα αλλά διώκονταν και εκείνο αρχικά. Δίχως το κανονιστικό θρησκευτικό πλαίσιο

το θέατρο είναι ελεύθερο τώρα να διερευνηθεί και θεματικά. Στο μεσαιωνικό σχήμα της τραγωδίας με happy end προστίθενται τώρα αρκετά στοιχεία ηθολογίας (το καλό και το κακό με ηθικούς πια όρους) και κωμικοί τύποι (έμποροι, βοσκοί αλλά κυρίως αυτός του σατανά) φορώντας αντίστοιχες μάσκες. Πλάι με το λειτουργικό δράμα συνέχιζαν λοιπόν να επιβιώνουν τα πλανόδια σχήματα/θίασοι, τα mumming's plays, κλόνουν και οι σπουδαστικές φάρσες. Η εισαγωγή αυτή της κωμικής φιγούρας στη μετεξέλιξη του θρησκευτικού δράματος και η συνύπαρξή του με τους λιγότερο αυστηρούς τύπους του 'ανεπίσημου' θεάτρου αποτελεί τη γέφυρα ανάμεσα στο 'παλιό' θέατρο και σε αυτό της αναγέννησης που ακολουθεί.

→ Μεσαίωνας ονομάζεται η χρονική περίοδος της Ευρωπαϊκής ιστορίας που διαδέχεται την περίοδο της Αρχαιότητας και τελειώνει με την περίοδο της Αναγέννησης. (5ο έως τον 15ο αιώνα) Ο Μεσαίωνας χαρακτηρίζεται από την έντονη θρησκευτικότητα του. Το θεατρικό είδος που αναπτύσσεται είναι το είδος των "Μυστηρίων". Τα στάδια που μεσολάβησαν για την ανάπτυξή του, διαμορφώνονται μέσα στο χώρο των ναών. Αρχικά τα θέματά του ήταν παρμένα μόνο από τη ζωή και τα πάθη του Χριστού. Αργότερα η ανάγκη για ψυχαγωγία στο μοναχικό βίο, οδήγησε διάφορους μοναχούς, με πρωτοπόρο τη θαρραλέα Ροσβίτα, να γράψουν μερικές πολύ μικρές κωμωδίες. Με την πάροδο του χρόνου το θεατρικό αυτό είδος ξεφεύγει περισσότερο από τον κλήρο. Γράφεται σε κατανοητή γλώσσα και ερμηνεύεται από ηθοποιούς και απλούς ανθρώπους. Τα θέματά του πλουτίζονται με κάποια κωμικά και ρεαλιστικά στοιχεία χωρίς όμως να απομακρύνονται από το θρησκευτικό πλαίσιο. Στη βυζαντινή περίοδο το θέατρο παραμένει στάσιμο.

Σε όλη την ιστορία του θεάτρου λοιπόν, πουθενά δεν υπάρχει ένα τέλειο σπάσιμο στην ακολουθία της εξέλιξης. Ανάμεσα στην παρακμή μιας φόρμας στη θεατρική παρουσίαση και στην ακμή μιας άλλης, έστω και πολύ διαφορετικής, θα πρέπει πάντα να υπήρξε κάποια σχέση, κάποιο, έστω υπόγειο ρεύμα για να μεταφέρει τα βασικά στοιχεία της συγκεκριμένης θεατρικής τέχνης από τη μια εποχή στην άλλη. Μετά την εξαφάνιση του Κλασικού δράματος, ήρθε η εποχή του Λειτουργικού ή Εκκλησιαστικού δράματος της Δυτικής Ευρώπης. Για πολύ καιρό επικρατούσε η άποψη, ότι δεν υπήρχε καμία σχέση ανάμεσα στα δύο αυτά θεατρικά είδη.

Πίστευαν ότι το ένα πέθανε με την εισβολή των βαρβάρων, ενώ το άλλο άρχισε να δημιουργείται μετά από ένα χάσμα μερικών αιώνων. Μια τέτοια άποψη υποτιμά από τη μια τη δύναμη του μιμητικού ένστικτου στον άνθρωπο και από την άλλη την ανθεκτικότητα στο χρόνο των κληρονομημένων παραδόσεων. Ο Μεσαίωνας ίσως να μην ήταν τελικά και τόσο σκοτεινός, τουλάχιστον από θεατρική σκοπιά.

Σύγχρονο θέατρο

Σύγχρονα θεατρικά ρεύματα. Η θεατρική δραστηριότητα κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα παρουσιάζεται τολμηρή και ρευστή. Η παρουσία της αυτή γίνεται, ιδιαίτερα από το 65 και μετά μέσα από σκηνοθετικούς πειραματισμούς ή μέσα από διάφορες έντονες κοινωνικοπολιτικές διακηρύξεις ή από πολιτικές θέσεις που αφορούν τα καυτά προβλήματα της εποχής. Θα δημιουργήσουν έτσι αρκετές εκφράσεις που ακόμα δεν έχουν παγιωθεί. Στην Αμερική, στην Ευρώπη, στις τριτοκοσμικές χώρες και σε άλλες περιοχές της γης το θέατρο θα προσπαθήσει να ριζοσπαστικοποιηθεί μορφικά και θεματικά. Αποπειράται η συλλογική εργασία στο επίπεδο της συγγραφής και της σκηνοθεσίας όπως επίσης και η άρνηση της παρουσίασης του έργου στον παραδοσιακό χώρο "θέατρο".

Νεοελληνικό και Σύγχρονο Ελληνικό Θέατρο: Με τον όρο νεοελληνικό θέατρο καθορίζουμε την ελληνική θεατρική κίνηση που παρουσιάστηκε και αναπτύχθηκε μετά από την επανάσταση του 1821. Την πρώτη μετεπαναστατική περίοδο η θεατρική τέχνη καλύπτεται από την όψιμη περίοδο του Κρητικού και Επτανησιακού θεάτρου και από την εμφάνιση λίγων καινούριων συγγραφέων όπως οι Ιωάννης Ζαμπέλιος και Ρίζος Νερουλός (1778 - 1850) που καταπιάνονται κυρίως με τραγωδίες όπως Τιμολέων, Ρήγας Θεσσαλός του πρώτου και Ασπασία, Πολυξένη του δεύτερου.

Τομή για το ελληνικό θέατρο είναι το τέλος του Β' Παγκόσμιου πολέμου. Το πριν από τον πόλεμο ελληνικό θέατρο θα μπορούσαμε να το κατατάξουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες: στο ηθογραφικό και κοινωνικό-ηθογραφικό (Ξενόπουλος), παράλληλα με κάποιες δοκιμές αστικού θεάτρου (Μελάς) και ιστορικού δράματος (Τερζάκης). Από το 1951 κυριαρχεί η ελληνική φαρσοκωμωδία. Παράλληλα, στο μη εμπορικό θέατρο έχουμε τη διμέτωπη συγγραφή του Τερζάκη με τα ιστορικά και αστικά δράματά του, τις συνθέσεις πάνω σε πρόσωπα και γεγονότα του 1821 των Μελά, Φωτιάδη και Ρώτα και τέλος τις λυρικές ηθογραφίες του Περγιάλη. Τη δεκαετία όμως του 1950 δύο γεγονότα άνοιξαν ένα δρόμο πολύ πιο αισιόδοξο για το ελληνικό θέατρο. Η ανάπτυξη του "Θεάτρου Τέχνης" από τον Κάρολο Κουν και η παρουσία των συγγραφέων Ιάκωβου Καμπανέλλη ("Αυλή των θαυμάτων") και Γιώργου Σεβαστίκογλου ("Αγγέλα"). Τη δεκαετία του 1960 συνέβηκε η μεγάλη στροφή. Για πρώτη φορά στη θεατρική ζωή της Ελλάδας παρουσιάστηκαν τόσο συγγραφείς ταυτόχρονα και προβληματισμένοι με τη γύρω τους πραγματικότητα. Στα έργα τους θα μπορούσαμε να διακρίνουμε μερικά κοινά χαρακτηριστικά. Ενώ συχνά ακολουθούν τις κλασικές τομές που επέβαλε το ρεαλιστικό θέατρο όσον αφορά τις πράξεις και οι περιγραφές των σκηνικών χώρων δε διαφέρουν πολύ από πιστές φωτογραφήσεις, ωστόσο είναι απόλυτα αποκομμένοι από το ρεαλιστικό και ψυχολογικό θέατρο. Οι ήρωές τους, συχνά δεν εξαρτώνται από ψυχολογικές αναλύσεις, δεν είναι χαρακτήρες, αλλά είναι μορφές μέσα στις οποίες συμπυκνώνονται υπερατομικές καταστάσεις. Το χάσμα που χωρίζει τους συγγραφείς της εποχής του 1960 από τις προηγούμενες γενιές δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Για πρώτη φορά το ελληνικό θέατρο αντιπροσωπεύεται από μια συγγραφική κίνηση χωρίς εθνικές προκαταλήψεις. Είδαν την ελληνική πραγματικότητα, όχι σαν μια κλειστή, ειδυλλιακή κοινωνία που κρατιέται από τις παραδόσεις, αλλά όπως ακριβώς είναι: μια σύγχρονη κοινωνία ενταγμένη σ' ένα παγκόσμιο σύστημα.

IV. ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ – ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

Η Αναγέννηση ήταν ένα πολιτιστικό κίνημα που τοποθετείται ανάμεσα στον 15ο και τον 17ο αιώνα ξεκινώντας στην Ιταλία κατά τον ύστερο Μεσαίωνα, από όπου εξαπλώθηκε στην υπόλοιπη Ευρώπη. Είναι μία ανανεωτική περίοδος καθώς και μια άνθιση ζωής και τέχνης με βάση το αρχαίο ελληνικό ιδανικό της ομορφιάς, της ελεύθερης σκέψης και του ορθού λόγου. Επιπλέον η Αναγέννηση άσκησε έντονη επίδραση στην πνευματική ζωή της Ευρώπης. Με εφαλτήριο την Ιταλία, άφησε το σημάδι της στη λογοτεχνία, τη φιλοσοφία, την τέχνη, την πολιτική, την επιστήμη, τη θρησκεία και άλλες πτυχές της πνευματικής αναζήτησης του ατόμου. Στον τομέα της τέχνης η πρόοδος της Αναγέννησης γεφυρώνει τα καλλιτεχνικά ρεύματα του Μεσαίωνα με εκείνα της Υψηλής Αναγέννησης στην Ιταλία. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της αναγεννησιακής τέχνης είναι η ανάπτυξη της άκρως ρεαλιστικής γραμμικής προοπτικής. Η ανάπτυξη τεχνικών προοπτικής ήταν μέρος μιας ευρύτερης τάσης των τεχνών προς το ρεαλισμό. Για τον ίδιο σκοπό, οι ζωγράφοι ανέπτυξαν κι άλλες τεχνικές, μελετώντας το φως, τη σκιά και την ανατομία του ανθρώπινου σώματος (Λεονάρντο Ντα Βίντσι). Στον τομέα της επιστήμης συναντάμε την επανακάλυψη των αρχαίων κειμένων και την εφεύρεση της τυπογραφίας, στοιχεία που εκδημοκράτισαν τη μάθηση και επέτρεψαν την ταχύτερη διάδοση των ιδεών. Ωστόσο η πρώτη περίοδος της Αναγέννησης θεωρείται συχνά ως εποχή επιστημονικής οπισθοδρομικότητας, καθώς οι ουμανιστές ευνόησαν τη μελέτη των ανθρωπιστικών επιστημών σε βάρος της φυσικής φιλοσοφίας και των εφαρμοσμένων μαθηματικών. Η ευλάβεια που έδειξαν απέναντι στις κλασσικές πηγές εδραίωσε περεταίρω τις απόψεις του Αριστοτέλη και του Πτολεμαίου αναφορικά με την ερμηνεία του σύμπαντος.

ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η τέχνη διαπαιδαγωγεί τον άνθρωπο, τον βελτιώνει, τον κάνει καλύτερο και τελικά τον ηθικοποιεί. Από όλες τις τέχνες **το θέατρο** είναι η πιο **κοινωνική τέχνη**, η πιο άμεση και αποτελεσματική, η πιο προκλητική για τις αντιδράσεις των ανθρώπων, γιατί το υλικό με το οποίο δημιουργεί είναι έμψυχο –και ο άνθρωπος είναι ο πιο πειστικός φορέας νοημάτων, πιο πειστικός από το γραπτό λόγο, την εικόνα και τον ήχο. Ο Μπρεχτ έλεγε ότι το θέατρο δεν μπορεί ν' αλλάξει τον κόσμο. Μπορεί όμως ν' αλλάξει τους θεατές. Αυτοί αν θέλουν μπορούν ν' αλλάξουν τον κόσμο.

Το θέατρο επιδρά στην κοινωνία με διάφορες λειτουργίες, μερικές από αυτές είναι:

α) Η ψυχαγωγική λειτουργία: Το θέατρο ως μορφή τέχνης δίνει τη δυνατότητα να συνδεθούμε, να συγκινηθούμε, να αγγίξουμε ο ένας τον άλλο, να νιώσουμε μαζί μια αλήθεια. Επιβιώνει ως μέσο ψυχαγωγίας γιατί απλά ανταποκρίνεται σε κάποια ψυχοθεραπευτική ανάγκη που απορρέει από την ιδέα της αριστοτελικής καθάρσεως. Η δύναμη της θεατρικής τέχνης σε όλα τα ψυχοφθαρτικά πάθη, ανοίγει και προσφέρει στον άνθρωπο μια εκτονωτική κι ανακουφιστική διέξοδο.

β) Η ψυχολογική λειτουργία: Στα σανίδια της σκηνής ζωντανεύουν οριακές καταστάσεις, απωθημένα όνειρα και φόβοι. Κάποιες κρυφές μας επιθυμίες παίρνουν σάρκα και οστά και διαμέσου των ηρώων που συντρίβονται, ξορκίζουμε τα δικά μας φαντάσματα. Κι αν τα αρνητικά στοιχεία όπως η βία, η αδικία, ο φόβος, η διαστροφή, δεν επιδρούν πάνω μας διαλυτικά είναι γιατί μέσα από την καλλιτεχνική έκφραση όπως έλεγε ο Μπαρρω η τέχνη μετατρέπει τα μικρόβια σε εμβόλιο.

γ) Η πολιτική λειτουργία: Το θέατρο καυτηριάζει τα κακώς κείμενα, λειτουργεί κριτικά, υπονομεύει καθιερωμένες αξίες και διαμορφώνει την πολιτική αυτοσυνειδησία του θεατή.

δ) Η αισθητική λειτουργία: Αν κάποτε από κάποιους το θέατρο θεωρήθηκε βρώμικο, δεν έφταιζε γι' αυτό. Το θέατρο δεν είναι βρώμικο, κακόπεσε στα χέρια κάποιων που ήταν βρώμικοι κι απ' αυτό κινδυνεύει πάντα. Το θέατρο ως θέατρο έξω από οποιαδήποτε εξουσία είναι γλώσσα που μιλάει τη δική της αλήθεια κι έχει τους δικούς της κώδικες. Η αισθητική φύση του είναι και η ουσία του.

ε) Η παιδαγωγική λειτουργία: Ο θεατής ιδιαίτερα της τραγωδίας εξοικειώνεται με δυο επικίνδυνα πάθη, το φόβο και τον έλεο και μαθαίνει να αισθάνεται χωρίς υπερβολές και νοσηρές ακρότητες. Τα όσα δηλαδή έντονα πάθη ζει ο θεατής της τραγωδίας, μαθαίνει να τα μετριάξει και να τα χειραγωγεί στη ζωή.

Το θέατρο ως μέσο επικοινωνίας και επαφής

Η μεγάλη διαφορά του θεάτρου με τα μαθηματικά και γενικότερα τις τέχνες είναι το μηντιολογικό στοιχείο που εμπεριέχει. Το θέατρο είναι πρώτα κείμενο, μετά σκηνοθεσία και ύστερα παράσταση. Δίχως αυτά τα συστατικά δεν υπάρχει η ουσία του θεάτρου. Αλλά όλο αυτό το σύστημα, υλοποιείται μόνο μέσω του κοινού. Για το θέατρο είναι δύσκολη η φιλοδοξία τέχνης για την τέχνη. Το θέατρο υπάρχει μόνο σε ένα κοινωνικό πλαίσιο και έχει μία αξία ως έργο όταν διαμορφώνει όχι μόνο την τοπική αξιολογία αλλά και τη διαχρονική. Ως σημείο επαφής και ως σημείο αναφοράς, ο στόχος του θεάτρου έχει αλλάξει ριζικά από την αρχαιότητα. Το θέατρο δεν αποτελεί πια ένα κεντρικό σημείο της κοινωνίας εκτός από τεχνητές εξαιρέσεις του τύπου Επίδαυρος. Το θέατρο πια ζει στο περιθώριο της κοινωνίας όπως ήταν και σε άλλες φάσεις της εξελίξεώς του. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι δεν παίζει πια ένα σημαντικό ρόλο. Σίγουρα πάντως δεν είναι μαζικός. Όμως υπάρχει ακόμα το θέατρο ιδεών που εκπροσωπεί φιλοσοφικές αντιλήψεις, όπως και υπάρχει το θέατρο που δίνει τη διάσταση της ανθρώπινης παρουσίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ : (μουσική- σκηνικά- ενδυμασία)

<http://theatro-vlepsias.blogspot.gr/search?q=%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE>

<https://student.cc.uoc.gr/uploadFiles/191-%CE%9403%CE%9120/%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%98%CE%AD%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF.pdf>

https://en.wikipedia.org/wiki/Musical_theatre

http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C112/347/2318,8865/index_11_lexiko_orwn.html

<https://greektheatre.wordpress.com/home/>

<https://el.wiktionary.org/wiki/%CE%BA%CF%8C%CE%B8%CE%BF%CF%81%CE%BD%CE%BF%CF%82>

<https://www.slideshare.net/Veralina/ss-28875851>

https://en.wikipedia.org/wiki/Theatrical_scenery

<https://www.slideshare.net/Veralina/ss-28875851>

<http://www.komvos.edu.gr/masks/masks4.html>

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%BF_%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%B8%CE%AD%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF

ΠΗΓΕΣ (ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ)

http://neasmyrni.leonteios.edu.gr/files/drastrhriot/ereynitikes/2011-2012/texnh_politismos/edwl.pdfhttp://greekworldhistory.blogspot.gr/2013/08/blog-post_9.html

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B121/627/4042,18189/>

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/

ΠΗΓΕΣ (ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ)

βικιπαίδεια,

www.fhw.gr/chronos/05/gr/culture/2315euripides.html
www.fhw.gr/chronos/05/gr/culture/2315euripides.html

ΠΗΓΕΣ (ΕΞΕΛΙΞΗ – ΚΟΙΝΩΝΙΑ)

<http://www.artmag.gr/articles/art-articles/about-art/item/3176-theatre-and-society>

<http://www.lygeros.org/0915-gr.html>